

Sámediggedieđáhus sámi kulturásahusaid birra

1 Álggahus

Dáinna dieđáhusain áigu Sámediggi ovddidit bajimus dási ja láidesteadji politihka kulturásahusaide.

Váldomihttomearri dieđáhusain lea addit láidestemiid ja háhkat einnostahttivuođa sámi kulturásahusaide, vai dat sáhttet vuhtiiváldit sin rolla dehálaš servodataktevran sámi dáidaga ja kultuvrra seailluheamis ja ovddideamis. Sámediggi bidjá fokusa sámi kulturásahusaid rámmaeavttuide, ovdánanmuniid ja servodatrolla. go geahččá dálá stáhtusa, de sáhttit mii dustet hástalusaid ja dárbbuid mat bohtet boahtteáiggis. Sápmi lea girjái ja viiddis, ja sámi servodat lea ain hukseme ásahusaid. Sámi servodat lea ain ovdáneame ja sámi giela ja kultuvrra ealáskahttin leat olahán ođđa geográfalaš guovlluide. Dát lea mielddisbuktán ahte dárbbut, vuordámušat ja jearahallan kulturásahusaide lea lassánan gávpogiin ja mearrasámi guovlluin.

Dát guoská maid fágalaš ásahusaid spesialiseremii, nu go teáhteriin, dáidagis ja museain. Jus Sámediggi galgá sáhttit lámčit dili vuostáiváldit dálá ja boahtteáiggi hástalusaid ja dárbbuid, de áigut mii čielggasindahkat maid mii háliidit. Čađaheapmi galgá doaimmat ovttas stáhtalaš, regionála ja suohkanlaš eiseválddiiguin ja ovttasráđiid kulturásahusaiguin.

Dieđáhus čilge oanehaččat otná dili, guoskkaha fáttáid nugo kulturásahusaid ovdáneami, nanusmahttima ja ealáskahttima ja makkár ovddasvástáduš Sámedikkis galgá leat dán barggus. Dás čilgejuvvojit čuolmmat, ja mihttomearit ja ánggiruššansuorggit. Dás digaštallojuvvojit maidái strategijat boahttevaš politihkkii.

Sámedikki bajit mihttomearri áššesuorgái lea “Girjás nanu sámi kulturásahusat mat leat mielde seailluheame, duođašteame, dutkame, gaskkusteame, ovdánahttime ja ođasmahttime sámi servodaga, dan giela ja ealáhus- ja kultureallima.”

Vai dan mihttomeari galgat olahit, de leat vuoruhan vihtta ánggiruššansuorggi. Dáid leat válljen otná ja boahtteáiggi hástalusaid ja dárbbuid vuodul. Dieđáhusa ánggiruššansuorggit leat:

1. *Sámi kulturásahusat main leat buorit rámmaeavttut*
2. *Sámi kulturásahusain heivvolaš eaiggátvuohhta*
3. *Fágalaččat nanu sámi ásahusat*
4. *Ovddideapmi ja hutkka sámi kulturásahusain*
5. *Sámi kulturásahusat main leat dohkálaš visttit ja lanjat*

Eaktu olahit dáid mihttomeriid lea bidjat fokusa fágalaččat nanu ásahusaide, main leat buorit doaimmat main lea kvalitehta, viidát ovttasbargat, buorre stivren ja jodiheapmi, beaktillis resursageavaheapmi, buorre hálddašeapmi ja eaiggáduššan, vuogas visttit ja infrastruktuorra.

Sámedikki deháleamos váikkuhangaskaoamit ánggiruššansurggiid olaheamis leat min ekonomalaš váikkuhangaskaoamit, eaiggáduššan ja gulahallan ja ovttasbargu eará almmolaš eiseválddiiguin ja guoskevaš ásahusaiguin. Sámediggi áigu hábmet strategijaid ja eanet doaimmaid čuovvolan dihte ánggiruššansurggiid ja viiddidit min

doaibmanvejolašvuodá boahhteáiggis.

Dieđáhus lea guovtteosat: Vuosttaš oasis čilget sámi kulturásahusaid stáhtusa, čilget makkár rámmaid siskkobealde mii bargat ja makkárat dat leat, makkár máhttovuoddu mis lea ja eará. Nuppi oasis mii digaštallat ovdánahttima ja guhkesáiggi mihttomeriid, strategiijaid, ja áŋgiruššansurggiid boahttevaš politihkkii guoskevaš áššesuorggis.

2. Duogáš

Servodat rievda jođánit – báikkálaččat, regionalalaččat, našunálalaččat ja globálalaččat. Sámi kulturásahusain lea dehálaš doaibma dustet servodatovdáneami surggiin nugo kultuvrras, gielas, kulturealáhusain, ja eará bargosajiin, demografiijas, báikegoddeovdáneamis, demokratiijas ja earás. Odne hástalit ollu servodat, politihkalaš ja demográfalaš ovdánavuogit Sámedikki, sámi servodagaid, ja maid kulturásahusaid. Seammas dat sáhttet bágget ja buktit vejolašvuodá ođasmahttimii ja rievdamii.

Sámedikki váldobargun lea hábmet váikkuhangaskaomiid ja lámčit diliid nu ahte politihkalaš mihttomeriid ja rievdan kulturpolitihkalaš rámmaeavttuid sáhtá čađahit buoremus vejolaš vuogi mielde. Das lea fargga gávccii jagi dassái go Sámediggeráđi dieđáhus sámi kulturásahusaid birra (2008) ovddiduvvui. Dieđáhusas válddahuvvojedje mángga lágan ásašusat, muhto váldoáššis kulturásahusaid. Sámediggi lea 26 jagis geavahan ollu resurssaid sámi kulturásahusaid huksemii. Lea leamaš fokus infrastruktuurii, organiseremii ja struktuvrralaš gažaldagaide. Ollu návccat leat biddjon hukset sámi kulturásahusaid, ollu ođđasis organiserenproseassat leat čađahuvvon, mángga kulturásahusa leat oazžugohtán njuolggodoaibmadoarjagiid Sámedikki bušeahtas, muhtun huksenproseassat leat álggahuvvon ja ollu leat vuordimin. Sámediggi lea maiddái vásihan ahte muhtun rievdadeami sáhttet leat dárbbalaččat.

Dáidda- ja kulturdieđáhusas (2013), Sámediggeráđi čilgehusas sámi museaid birra (2013) ja Sámediggeráđi čilgehusas kulturmuitosuodjaleami birra (2013) lea dovddahuvvon ahte bidjat fuomášumi baicce sámi kulturásahusaid fágagelbbolašvuhtii iešguđege surggiid siskkobealde, ja kulturásahusaid doibmii ja sisdollui. Deattuhuvvo maiddái kulturásahusaid rolla sámi dáidaga ja kultuvrra deatálaš ovddidan- ja gaskkustanaktevran, ja sámi dáidda- ja kulturbarggu infrastruktuurin.

Sámediggi lea árjjalaš aktevra ásašuhuksema siskkobealde. Dál leat ollu festiválat, museat, kulturviesut, teáhterat ja eará dáidda- ja kulturásahusaid mat ožžot njuolggadoaibmadoarjaga Sámedikki bušeahta bokte. Sámedikki ruhtadeami duogábealde leat sihke giella- ja kulturpolitihkalaš ja eará servodatguoski mihttomearit.

Sáhtá dadjat ahte mángga dáidda- ja fágasurggiin sámi servodagain, lea iešguđetlágan gokčandássi go guoská iešguđetlágan kategoriijaide kulturásahusain ja eará orgánain. Ain leat dárbbut ja sávaldagat mat eai leat ollašuvvan, sihke kulturásahusaid geográfalaš juogu ektui, ovttaskas ásašusa rámmaeavttuid ektui, ja dan ektui man lágan ásašusat sámi servodagas váilot vai sáhtá duhtadit ja čoavdit sierra dárbbuid, servodatrollaid ja -doaimmaid sierra fágasurggiid siskkobealde. Boahhteáiggi perspektiivvas sáhtá maiddái leat ulbmillaš bajimuš dásis ja prinsihpalaččat guorahallat makkár rollat ja doaimmat dán suorggi siskkobealde leat maid sámi servodat ferte ollašuttit ja čoavdit. Mii lea ovdamearkka dihte rájiiidrasttildeaddji dimenšuvdna ja mii lea dat mas lea eanet regionála ja báikkálaš dásis ovddasvástádus. Mii sáhtá ja berrešii leat Sámedikki ovddasvástádus ja rolla earret eará politihka ovddideami ektui suorggi siskkobealde, hálddašeamis, ruhtadeamis, kapasitehta ja gelbbolašvuodá nannemis ja eaiggátvuodá ektui.

3 Doahpagat ja ráddjemat

Doahpagis kulturásahusas sáhttet leat mánga čilgehusa ja dat sáhttá geavahuvvot iešguđetlágan arena ja aktevrra birra. Kulturásahus lea ásahus mii jođihuvvo ámmátlaččat kultuvrra gaskkusteamis, seailuheamis ja hutkamis. Dat leat dehálaš caggi báikkálaš ja regionála kultureallimis, lea báikkálaš ja regionála deaivvadanbáiki, ja lea arena sihke ámmát ja ii-ámmát dáidda- ja kulturbargiide. Go geahččá sisdollui ja váldodoibmii de sáhttá das leat earenomáš čehppodat muhtun fágasurggiin. Dain lea definerejuvnon rolla kulturpolitihkas danne go dat ovddastit kultuvrralaš infrastruktuvrra ja leat veahkkeneavvun ollašuhttit sámi ja našunála kulturpolitihkalaš mihtuid, dávjá báikkálaš dásis. Dain lea dehálaš doaimma ovdánahttit kultureallima, gelbbolašvuodaguovddážiin ja ovtasbargoguoibmi earáide báikkálaččat ja regionálaččat, leaš dál doalloguoddiin, fállame arena, rusttegiid, teknikkalaš čehppodaga ja máhtu doaluid lágidiid, ja maid produseantan iežas čájálmasaide/ doaluide/ prošeavttaide.

Sáhttá dadjat ahte kulturásahusat doibmet gaskal dáidaga/kultuvrra ja hálddahusa, fága ja politihka. Iežaset doaimmas fertejit dat maiddá heivehit politihkalaš, ekonomalaš ja hálddahuslaš mihtuid ja rámmaid, ja vuordámušaid servodatovdáneamis, teknologalaš ovdáneami, dáidda- ja kulturfágalaš diskurssaid ja gehččiid miela ja háliidusaid.

Sámi giella ja kultuvra leat dávjá lávga čadnon oktii. Mángga sámi giellaguovddážiin leat doaimmat mat guoskkahit kultursurggi. Muhtin kulturásahusain leat maid giellaguovddážiin. Dát sámediggedieđáhus ráddjejuvvo ankkre temáhtalaččat kulturásahusaid mat jahkásaččat ožžot doaimmadoarjaga Sámedikki bušeahtas ja maid Sámedikkis lea aktiivvalaš rolla. Sáhttet leat sámi teáhterat, museat, festiválat, kulturviesut, ja kulturgaskkustanasahusat.

Dát ii guoskka giellaguovddážiidda, mediai, lágádusaid, girjebussiide, girjerádjosiidda ja valáštallamiidda mat ožžot njuolggodoarjaga dahje ohcanvuđotdoarjaga.

Dieđáhus doalada bajimus dásis, ja danne eat mana iešguđetge ásahusa doaimmadássái. Jahkásaš vuoruheamit ja doaimmat, dieđáhusa mihttomeriid ja strategiijaid vuodul, bohtet ovdan Sámedikki bušeahtas. Muhtun dilálašvuodain veadjá leat dárbu viidáseappot čielggadiid dahje dárbu prošeavttaide. Bohtosiid olaheapmi bohtá ovdan Sámedikki jahkedieđáhusas.

4. Proseassa

Sámedikki dieđáhus sámi kulturásahusaid birra lea boađus sihke siskkáldas proseassas ja proseassain mas sámi kulturásahusat leat oassálastán.

Čilgehus sámi kulturásahusaid birra digaštallojuvvui Sámedikki dievasčoahkkimis 2014 golggotmánu. Sámediggi lágidii oaivilbuktinseminára 2014 skábmamánu gullan dihte sámi kulturásahusaid hástalusaid ja boahtteáiggi vuordámušaid. Ođđa oaivilbuktinseminára lágiduvvui cuoŋománu 2016. Lea maid addon vejolašvuotta buktit čálalaš oaivilcealkámuša.

Jeavddalaš gulahallančoahkkimiin gaskal Sámedikki ja sámi kulturásahusaid mat ožžot njuolggodoarjaga bušeahtas addo lassi diehtu ja oktan dilálašvuoda- ja dárbbuidčilgehusaiguin ja ovttaskas ásahusa hástalusat čilgejuvvojit. Maiddá lea mearkkašupmi dain jahkásaš bušeahtadárbbuin maid kulturásahusat árvalit, čájehit

dárbbuid já hástalusaid ásahusaide. Mearkkašumit mat leat bukten midjiide addet dehálaš oasi dieđáhusa máhttovuđđui.

5. Stáhtus

5.1 Bajitdási čilgehus rollas, doaimmas ja mearkkašumis

Sámi kulturásahusat leat dehálaččat iežaset báikegottiin ja sámi siviila servodahkii. Dat leat deatálaččat dasa ahte čájehit sámi leahkima ja gaskkustit olggosguvlui oktasaš árvvuid ja guottuid. Dat mii vuolgá dakkár doaimmain ja sisdoalus mat čatnasit sámi guvlui ja kultuvrii, lea dat mii vuosttažettiin gaskkusta dáid árvvuid ja guottuid. Nu dat leat dasto deatálaš barggaheaddejit; dat addet máhtu- ja kultur bargosajiid sámi báikegottiin ja guovlluin oppalohká. Norut Alta – Álttá raporta kulturealáhusaid birra sámi guovlluin čájeha ahte bargit sámi giella- ja kulturásahusain leat lassánan ollu mañemus jagiin. Dás lea maid dásseárvoaspeakta go dáin ásahusain barget ollu nissonolbmot. Ásahusat addet suohkaniidda sisabođu vearu bokte. Dávjá deaivvadit sii turisttaiguin ja mátkkálaččaiguin ja nu oahpásnuvvet sii sámi servodahkii ja kultuvrii. Čalmmustahttit ja geavahit sámegiela lea guovddáži sin doaimmain. Dain leat máŋga rolla, doaimma ja funkšuvnna – báikkálaččat, regionalálaččat ja našunalálaččat.

Mii navdit ahte sámi ásahusain sáhtá muhtun dilálašvuodain eará mearkkašupmi ja deaddu go dáčča kulturásahusain lea. Ovdamearkka dihte sáhttet soapmásiin leat našunála ovddasvástádus vaikko leat huksejuvvon boaittoalbáikái. Leat ovdamearkkat dasa ahte guovlluin gos sámevuohtha ii leat nu oidnosis muđui, de leat sámi museat hui dehálaččat čalmmustahttima sámi leahkima. Dain lea maid dehálaš giellapolitiikalaš rolla, ja máŋga sámi kulturguovddáži leat máŋga doaimma, barggu ja láigoheaddji. Ii leat dahkkon ollislaš analiisa sámi kulturásahusaid mearkkašumis iežaset guovlluin. Dan birra dárbbahit lassi dieđuid.

Dieđalaš ja dutkojuvvon máhttovuođđu obbalaččat sámi kulturásahusaid birra lea veahá váilevaš ja unnán koordinerejuvvon. Muhtun relevánta dieđuid gávdnat omd dáin raporttain: Telemarkforskning, Norut ja Norsk Kulturråd – Norgga Kulturráđđi. Sámediggi áigu geahččat vejolašvuoda ahte ovttasbargat Norgga Kulturráđđiin, ja dingot bargguid eará aktevrrain.

5.2 Sámi servodathuksen, demokratiija ovdáneapmi, ásahusaid servodatrolla

Sámediggi galgá čađat ja aktiivvalaččat ovttasbargat ja gulahallat siviila sámi servodagain go guoská praktihkalaččat hábmet politiikka, ortnegiid ja bálvalusaid. Sámi siviila servodahkii gullet sámi ásahusat, doaimmat, organisašuvnnat, ja ovttaskas olbmot. Sámi kulturásahusat vuolgahuvvojit sámi servodat čanus ja sámi almmolašvuodas. Buot servodagat leat huksejuvvon iešguđetlágan ásahusaiguin oktan dainna máŋggabealatvuodain maid dat leat. Sámi ásahusat leat danne áibbas dehálaččat go galgat joksat nanu, doaimbi ja ovdánahttojuvvon servodagaid mat seailuhit sámi giela, kultuvrra ja servodateallima. Hukset ja ovdánahttit sámi servodagaid gáibida dáhtu ja vejolašvuoda álggahit ja ovdánahttit iežamet ásahusaid.

Gávdnojit ollu stáhta ja regionála ásahusat olggobeale sámi servodaga mat galget gozihit sámi servodaga dárbbuid ja mat eai leat čadnon Sámedikki hálddašeapmái. Leat dehálaš servodat ásahusat, nugo dearvvasvuoda /oahpahus/ dutkan, media siskkobealde jna. Oallugat dain ásahusain deaivvadit sámi geavaheddjiiguin ja sin ásahus gálga váldit vuhtii sámi kulturipmárdusa ja giela. Sámi ásahusain mat ožžot doarjaga Sámedikkis lea eará duogáš ja historjá. Eatnasat leat huksejuvvon báikkálaš ja regionála fuomášumiin, ja

eaktodáhtolaš sámi dáhtuin. Sámi geavaheaddjit ja servodat ožžot sis formálalaš veahki ja ollašuttet sin dárbbu vásihit iežaset giela ja kultuvrra iežaset eavttuid vuodul. Lea dárbu dáidda iešguđetlágan servodatásahusaide, dat dorjot ja veahkkálagaid gokčet dárbbuid sámi servodagas.

Sámediggi lea čađahan čielggadusa *Suohkanođastus ja sámi beroštumit* (2015). Dat guoskkaha sámi ášahusaid dehálaš rolla sámi almmolašvuoda ovdáneamis ja mii lea dehálaš sámi giela ja kultuvrra ovdáneapmái. Dat guoská maid suohkaniidda gos sámit leat unnitlogus. Dás lea Sámedikkis dehálaš rolla ovdánahttinaktevran ja man sáhtta nanusmahtit ain eambo strategalaččat geavahit ekonomalaš váikkuhangaskaomiid.

Iešguđet sámi kulturásahusain lea deatalaš árvu, rolla ja doaibma servodagas sámi servodathuksema ja demokratiija ovdáneami ektui. Dat leat maid dehálaččat demokratiija ja sátnefriddjavuoda infrastruktuur ja vuodđun oktasašvuoda dovdui. Sámedikki mielas lea vejolaš ovddidit dán ja viiddidit eanet, maid ferte dahkat lágga gulahallamiin guoskevaš ášahusaiguin. Dás lea sáhka earret eará sámi ášahusaid dálá ja boahteáiggi servodatdoaimma ja -rolla birra.

Dehálaš lea ahte dat lihkostuvvet nanusmahttet ja ovdánit vai sáhttet dustet otná ja boahteáiggi hástalusaid ja dárbbuid. Sámi ášahusat galget leat buoremusat ráhkkanan dasa ahte doaibmat sámi servodaga ja kultuvrra ambassadevran ja ovddasteaddjin. Sii leat mielde duodašteamen, buvttadeamen, ovddideamen ja gaskkusteamen dáidaga, kultuvrra ja kulturárbbi, ja lámčimin dáiddáriidda ja kulturdoaimmahedjiide. Min ášahusat galget buoremusat leat rustejuvvon doaibmat sámi servodaga ja sámi kultuvrra ambassadevran. Ja leat mielde dokumentereme, buvttadeame, ovdánahttime ja gaskkusteame dáidaga, kultuvrra ja kulturárbbi, ja lámčime dili dáiddáriidda ja kultur bargiide. Kulturásahusat leat veahkeneavvut ja áibbaš dehálaččat vai Sámedikki kulturpolitihka álggahuvvošii ja čađahuvvošii mángga oasis. Seammás leat dat hástaleame, lasiheame ja oassálastime dan seamma politihkkii.

Dat guddet servodatjiena ja leat servodataktevran sihke báikkálaš, regionála, ja našunála eiseválddiide, maidái fágaserviid bokte. Jus mii galggašeimmet lihkostuvvat servodathukseamiin, de lea dehálaš ahte ášahusat maid váldet dakkár ovddasvástádusa vuojeheaddjin almmolašvuodas, dego gieskat áššis Bååstede – sámi kulturárbbi ruovttoluotta fievrrideamis.

Mánnga sámi kulturásahusa bohtet aktiivvalaččat oassálastit olles 2017 jagis, mii lea ávvudeapmi das go 100 jagi leat vássán dan rájes go vuosttaš sámi riikkačoahkkin dollojuvvui Troandimis.

Sámi biras servodagas viidána dađistaga. Guovlluin gos dáruiduhttin lei garraseamos, ja gos dál sámevuolta ja identitehta dohkkehuvvo ja ealáskaddojuvvo, lea hui dehálaš ahte sámi kultuvra ja giella oidno. Deaivvadanbáikkiit ja arenat kulturdoaimmaide šaddet eambo ja eambo bivnnuhat. Sámediggi vásiha maid ahte gávpogiin ja stuora čoahkkebáikkiin maid ohcalit sámi deaivvadanbáikkiid. Dákkár kulturásahusat leat dehálaččat barggus viidáseappot hukset sámi servodagaid.

«Servodatdoaimma» lea odne sajáiduvvon doaba kulturpolitihka siskkobeaide. Doaba čujuha álkes vugiin politihkalaš ovddasvástádussii mii čuovvu go kulturásahusat ja earát ožžot almmolaš doarjaga. Vaikko doahpagis sáhttet leat iešguđetlágan dulkojumit, de dat addá dan ipmárdusa ahte kulturásahusain lea ovddasvástádus mii manná viidábut go ášahusa fágalaš ja organisatuvrralaš rájit. Čilgehusas «Kulturutredningen 2014» digaštallojuvvo doaba "servodatdoaimma" ja das ákkastallojuvvo ahte dat vuodđu stivret kulturásahusaid berre dahkkot dan bokte ahte servodatdoaimma ovttaskas ášahussii šaddá

eambbo čielggas. Dat gáibida ahte čielggaduvvo ahte geas, ja makkár doaibma guđege kulturásahusas galgá leat muđui kultureallima ektui. Dán čielggadeami berre kulturásahus ieš dahkat, muhto ovttrasáđiid guovllu berošteddjiiguin ja ruhtadeaddji eiseválddiiguin.

Iešguđet kulturásahusa servodatdoaibma bohtá ovdan sin ulbmilparagráfain ja doaibmaplánain; ásahusa ulbmilis, ovddasvástádusas ja bajimusdási mihttomeriin. Servodatdoaimma guovddážiis lea dávjá seailluhit ja ovdánahttit sámii dáidaga ja kultuvrra. Sámediggi buktá maid oaiviliid servodatdoaimma birra jahkásaš juolludanreivviin, ja áigu maid joatkit gulahallama ásahusaiguin go guoská sin rollii ja servodatdoaimmii.

5.3 Kulturásahusat mat ožžot njuolggodoarjaga sámedikki bušehtas

Kulturásahusat mat ožžot njuolggodoarjaga sámedikki bušehtas leat oalle mánggabealagat ja iešguđetláganat, sihke go guoská movt dat álggahuvvojedje, agis, sturrodagas, organiseremis, doaimmas oktan ulbmiliin, sisdoaluin, doaibmaguovlluin/ulbmiljoavkkuin. Muhtumat ožžo doaibmadoarjaga Norgga Kulturdepartemeanttas ovdal go Sámediggi válddii badjelassas hálddašeami. Earát leat čađat ožžon doaibmadoarjaga Sámedikki bušehtas. Muhtumat leat aitto ođđasit organiserejuvvon, ja muhtumat leat dál dainna bargame. Sámediggi lea álggahan ja mielde oamasteame muhtun ásahusaid.

Seammás leat sis oktasaš dovdomearkkat ja sullasašvuodát:

- Eatnasat ožžot váldooasi doaibmadoarjagis Sámedikkis.
- Dat barget ja doibmet sámii servodagas dahje dan ovddas ja dan badjelii ahte seailluhit, nanusmahttit, čalmmustahttit, ja ovdánahttit sámii dáidda- ja kultureallima dain guovlluin gos sii doibmet. Dat leat bivnnuhat ja daid leat álggahan guovllu organisašuvnnat dahje olbmot, eaktodáhtolaš kultureallimis.
- Dat eai doaimma dušše sámii álbmoga ovddas, muhto dain lea fáladat buohkaide.

Geavaheapmi, čalmmustahttin, ovddideapmi ja gaskkusteapmi sámii gielain ja –gielaide leat dehálaš oassin doaimmasteaset eanaš kulturásahusain. Muhtin ásahusain leat sámegeallat ángiruššansuorggit oassin doaimmasteaset. Sáhttet leat fágasuorggit main sámegeallat lea fokusis ja doaimmat main lea materiála ja immateriála kulturárbi, ja main fokus sámegeallat lea čielggas doaimmaid, čájálmassaid ja doaimmaheami buvttadeamis ja gaskkusteamis. Earát fas barget aktiivvalaččat ovdamearkka dihte terminologiija ovddideamiin iežaset fágasuorggis, nu go sámii museaid bargu ovddidit dihtorbássa Primusa sámegeallat. Dasa lassin leat maid muhtin ásahusat main lea formálalaš rolla giellaguovddášdoaimmas.

Kárta mas bohtá ovdan guđet sámi ásaahasat ožžot njuolggodoarjaga Sámedikki bušeahta kulturkapihtala bokte.

5.4 Kulturásahasaid kategoriseren

Nu movt namuhuvvon, de leat sámi kulturásahasat mánggabealagat ja iešguđetláganat. Árvvoštallojuvvo liikká dán dieđáhusas sirret sierra kategorijjaide. Dát eai leat dievaslaččat dahje vealtameahttumit ulbmillaččat eará oktavuođain. Servodathuksejeddji perspektiivvas sáhtta dat addit gova das ahte mii gávdno ja mii váilu dahje masa lea dárbu kulturásahasain.

Norggas dávjá geavahuvo njealjeoasat juohku stáda kulturásahusaide: stáda ásaahasat, našunála ásaahasat, regionála dahje guovllu ja guovddášásaahasat (gitta 2015) rádjai. Leat vuosttažettiin “stuora ásaahasat” nugo teáhterat, orkeastarat ja museat main lea fásta

poasta stádabušehtas.

Sámediggebušehtas leat ásahusat juhkkon váldodoaimma mielde, beroškeahtta man stuorrát ásahusat leat; teáhterat, festiválat, museat, sámi kulturviesut, ja kulturgaskkustanáshusat. Čuovvovaččat addit roavva, muhto ii ollislaš gova das ahte makkár ásahusat gávdnojit Norgga bealde sámi go guoská muhtun dáidda- ja fágaosiide. Muhtun osiin leat ásahusat main lea, dahje mat dáhtoše našunála doaimma, dahje doaimma olles riikkas. Sáhttet maid leat ásahusat main lea dihto máhttu juste muhtun fága dahje dáidaga siskkobealde. Earát sáhttet dakkár guovddážat main leat mánga doaimma, dahje main leat mánggalágan doaimmat. Muhtumiin leat regionála dahje báikkálaš doaimmaguovlu. Muhtumat ovttasbarget miehtá Sámi dahje riikkaidgaskasaččat. Muhtumiin lea okta jahkášaš váldodoallu dahje meannu. Muhtumiin leat moadde fásta bargi dahje ii oktage. Muhtumat leat cakkat dahje ovdamannit iežaset dáidda- fágasuorggi siskkobealde dahje iežaset geográfalaš- ja/ dahje giellaguovllu siskkobealde. Iešguđet sivaiddat geažil lea hui stuora erohus man ollu doaimmat leat dain iešguđet kulturásahusain.

Sámediggi dovddaha ahte sáhtta leat leamaš eahpečielggas ahte mat min vuordámušat leat kulturásahusaide leat leamaš, go vuordámušat eai leat leamaš doarvái bures heivehuvvon sin dárbbuid, doaimmaid ja servodatdoaimma ektui.

Lávdedáiddasuorgi:

Sámediggi addá njuolggodoarjaga guovtti sajáiduvvon teáhterii – našunála teáhterii ja prošeaktateáhterii, ja ovtta kulturskuvlafálaldahkii mas lea sámi mánáidteáhter. Beaivváš Sami Našunálateáhteris lea našunála rolla. Dasa lassin doarju Sámediggi doarjjaortnegiid bokte friddja lávdedáidaga, nugo dánsuma, ja iešguđet ovttasbargoprošeavttaide gaskal našunála ja guovllu teáhteriidda ja teáhterjoavkkuide.

Visuála dáiddasuorgi:

Sámediggi addá njuolggodoarjaga Sámi Dáiddaguovddážii, mas lea našunála rolla. Sámediggi addá maid doaimmadoarjaga Savio-museai njuolggodoarjaga bokte maid Deanu ja Várjjat museasiiddat ožžot. Dan botta go vuordit ahte Sámi Dáiddamusea álggahuvvo, de láigohuvvojit gaskaboddosaččat ođđa ja vuohkkaseappo vistit Kárášjogas dáidagii mii lea ostojuvvon oastinortnega sámi ođđaáiggi dáidagii ja dáiddaduodjái bokte. Čájáhuslanjat gávdnojit mángga kulturásahusas/guovddážiin maid Sámediggi addá njuolggodoarjaga. Visuála dáidda suorgi dorjojuvvo maid ohcanvuđot doarjjaortnegiid bokte.

Filbmasuorgi:

Sámediggi addá njuolggodoarjaga Internašunála Sámi Filbma Instituhtii (ISFI), mas lea našunála, internašunála, ja obbasámi rolla. Sámediggi lea álggu rájes addán doaimmadoarjaga ISFI:ii. Dasa lassin addojuvvo doarjja ohcanvuđot ortnegiin sierra prošeavttaide. Kulturdepartemeanta juolluda ISFI:ii doarjaga lágidemiide muhto ii doibmii. Davviriikkaid ráđđi lea mearridan ahte sii dii dorjot doaimma dassáži go ráđdehusat Norggas, Ruotas ja Suomas ovttasráđiid gávdnet čovdosa doaimmaruhtadeapmái.

Girjjálašvuođa suorgi:

Girjjálašvuođa suorggis gávdnojit ásahusat dahje aktevrrat nugo girjerádjosat, girjebusset, lágádusat ja girjjálašvuođaviesut. Sámediggi addá njuolggodoarjaga gávccii sámi girjebussii. Dasa lassin addit mii investerendoarjaga ođđa bussii. Mis lea iežamet girjerájus Sámedikki visttis Kárášjogas, das lea našunála doaimma. Sámediggi addá maid njuolggodoarjaga iešguđet Sámi mediai ja čállagiidda. Gávdnojit muhtun sámi lágádusat (9) ja mángasat ožžot gelbbolašvuođadoarjaga Sámedikkis.

Áššesuorgi boahká nai čilgejuvot boahktevaš girjjálašvuođa čilgehusas. Sámediggi áigu

maid 2016:s evalueret doarjjaortnega sámi girjebussiide ja ráhkadit strategiija daid boahhtevaš ovdáneapmái.

Juoigan/luohti/musihka suorgi, guoská maid festiválaide.

Sámediggi addá njuolggodoarjaga gávccá sámi festiválii gos sámi ja álgoálbmotmusihka ja luohti leat guovddážis eanas festivála prográmmain, ja nie leat dat dehálaš arenat čalmmustahttit sámi musihka ja artisttaid. 2016 rájes addo maid njuolggodoarjaga kulturealáhus kapihttalis Sámediggebušeahas musihkkafeastavahkkui. Riddu Riđđu festivála lea jagis 2009 gitta 2015 rádjai leamaš dakkár ášahus mii lea ožžon doarjaga stádabušeahas, nu gohčoduvvon guovddášásahus. Sámediggi lea ollu jagiid addán doarjaga ohcanvuđot ortnega bokte Sápmi Music:ii. Sápmi Music evaluerejuvvo jagiin 2015/2016.

Sámediggi lea álggahan barggu man ulbmil lea nanusmahttit ja ovdánahttit rámmaeavttuid luohtái, sámi musihkkii ja sámi musihkkariidda. Bargojoavkku raporta mii gárvána vuosttaš 2016 jahkebealis sisttisdoallá árvalusaid. Bargojoavku fuomášuhtá ahte lea dárbu hukset nanu fága ja gelbbolašvuodaguovddáža luohtái ja sámi musihkkii.

Museasuorgi:

Sámedikkis lea hálddahaslaš ovddasvástádus ja addá doaimmadoarjaga guđa konsoliderejuvvon sámi museai. Dasa lassin ožžot dat doarjagiid doarjjaohcamiid bokte iešguđet proševttaide. Sii čuvvot našunála ja internašunála museafágalaš prinsihpaid barggadettiin ja leat miellahtut našunála museafierpmádagas. Dasa lassin lea dain ovttag barggu Sámi museafierpmádaga bokte. Sámi museat leat iešguđet áiggi álggahuvvon ja sturrodagas, ja doibmet ovttag eará sámi kulturásahusaiguin dakkár dehálašfitnodahkan sámi servodagain. Dain leat iešguđetlágan doaimmasuorggit, muhto buohkain lea alla gelbbolašvuodta iežaset fágasuorggis. Sámediggi lea ovddidan museapolitihkalaš čielggadusa 2013:s, mii lea vuodđun Sámedikki hálddašeapmái ja politihkkii dán suorggis.

Báástedde – sámi kulturárbbi ruovttoluotta fievrredeapmi

Jagi 2012 vuolláičállojuvvon šiehtadusas gaskal Kulturhistorjjálaš musea, Norgga álbmotmusea ja Sámedikki. Šiehtadus gieđahallá sámi kulturhistorjjálaš dávviriid ruovttoluotta fievrredeami Norgga álbmotmuseas ja Kulturhistorjjálaš museas sámi museaide. Lea sáhka sámi kulturárbbis mii fievrreduvvui eret sámi servodagas. Bargu mannat čađa arkiivamateriála ja ráhkkanahhttit biergasiid konserverema lea álggahuvvon Norgga Álbmotmuseas. Sámediggi doarju barggu 1 miljon ruvnnuin jahkásaččat, dasa lassin go juolluduvvojit unnit proševttadoarjagat eará ášahusain. Lea ain dárbu ruhtadeapmái mii lea rehkenaston máksit 17 miljon ru., dasa áiggošii Sámediggi ahte guovddáš eiseválddit searvvaše. Dát guoská sihke vurkensajiid huksemii ja ieš sirdinprosessii.

Kulturguovddážat/mánnggaveavahusviesut/kulturviesut/ deaivvadanbáikkid

Sámediggi addá njuolggodoarjaga 16 ášahussii mat Sámedikki bušeahas leat kategoriserejuvvon Sámi kulturviessun ja kulturgaskkustaninstitušuvdnan. Iešguđetlágan proševttaide sáhtá maid juolluduvvot doarjja Sámedikki doarjjaohcamiid bokte. Dát ášahusat ovddastit mánnggabealatvuodá sihke sisdoalus ja doaimmas. Ášahusaid sturrodat sihke doaimmaid, bargiid ja guovlluid viidodagaid rievddada. Mánngga ášahusas lea našunála dahje regionála ovddasvástádus ja dain leat mánnggalágan doaimmat. Mánnga kulturviesu leat unnit ja dain lea báikkálaš doaimma, ja dávjá leat bargiid haga. Muhtun ášahusain lea dáiddafágalaš doaimma/erenomáš doaimma, ja dat doaimma sáhtá maid leat rájiid haga.

Sámi servodagas leat mánnggalágan ášahusat ja eará orgánat namuhuvvon dáidda- ja

fágasuorggis, muhto gokčan dihtii dárbbu ja oažžut álggahuvvot servodatdoaimmaid, de váilot ain ásahusat muhtun surggiin. Oanehisáiggi perspektiivvas mii árvoštallat ahte dárbbasuvvo našunálalaččat heivvolaš Sámi dáiddamusea ja sámi fágabiras luđiid/juoigama ja musihka várás.

Eanet ja eanet sápmelaččat válljejit ássat gávpogiidda, gos maiddái sámi studeanttat ássat. Dál leat juo vuordámušat oažžut eanet sámi deaivvadanbáikkiid ja kulturarenaid čoahkkebáikkiide ja gávpogiidda, ja guovlluin gos sámi leahkin ja identitehta ealáskahttojuvvo.

6. Bajimus dási mihttomearit sámi kulturásahusaide

Sámedikki bajimus dási mihttomearri lea ealli ja girjás sámi kultureallin mas lea buorre dássi ja mii lea olámuttos buohkaide. Kultuvra maid buohkat sáhttet olahit lea buoremuddui kollektiivvalaš fáldat.

Sámediggái lea dehálaš ahte sámi álbmogis leat seamma vejolašvuodát beassat vásihit kultureallima go earát ge servodagas.

6.1 Rámmat

6.1.1 Sámedikki rolla ja ovddasvástádus

Sámedikkis lea dehálaš rolla bargat dan badjelii ahte sámi ásahusat nanusmahttojuvvojit ja sámi servodagas leat stuorra vuordámušat Sámediggái dán ektui. Sámediggi váldá dan ovddasvástádusa sámi álbmoga ovddas Norggas ovddidit iežamet boahteáiggis ieža, ja vuordit ahte stáhta eiseválddit lámhčēt diliid nu ahte dat lea vejolaš. Sámediggi háliida oažžut duohta vejolašvuodaid váikkuhit sámi servodaga rámmaeavttuide. Dat mearkaša earret eará dan ahte beassat árrjalaččat searvat sámi ásahusaid ovddideapmái. Dan mii bargat earret eará árrjalaš váikkuhangaskaomiid geavaheami bokte, ovttasbarggu bokte aktevrraiguin mat ovddidit sámi kultuvrra, ja politihkalaš ja hálldahuslaš gulahallama bokte guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiid gaskka dan ektui ahte nannet rámmaeavttuid sámi kultuvrra ovddideapmái.

Sámedikkis lea ovddasvástádus mángga hálldahuslašdoaimma siskkobealde sámi dáidda- ja kultureallimis. Mii válddiimet badjelaset ráđđehusas hálldahuslašdoaimmaid mánga etablerejuvvon ásahusaid ovddas birrasiid jagis 2002. Dat guoskái sámi museaide, Beaivváš Sámi Našunálteáhterii, sámi festiválaide, sámi valáštallamii ja mángga eará ekonomalaš doarjjaortnega kultuvrii. Dat mielddisbukta ahte Sámediggi hálldaša ja juohká stáda doarjaga dain doaimmain. Sámediggi lea dasa lassin bidjan lassi ortnegiid ja ásahusaid min kulturhálldašeapmái vai olahivččiimet iežamet ulbmiliid dán suorggis.

Ásahusain alddiineaset lea maid ovddasvástádus doalahit ja ovdánahttit iežaset ásahussan ja ráhkadit buriid ovttasbargoohtavuođaid iešguđet aktevrraiguin. Sámedikki ovddasvástádus lea lámhčēt diliid dasa váikkuhangaskaomiid bokte, gulahallamiin ja ráhkadit arenaid gos sáhtta ovttasbargat.

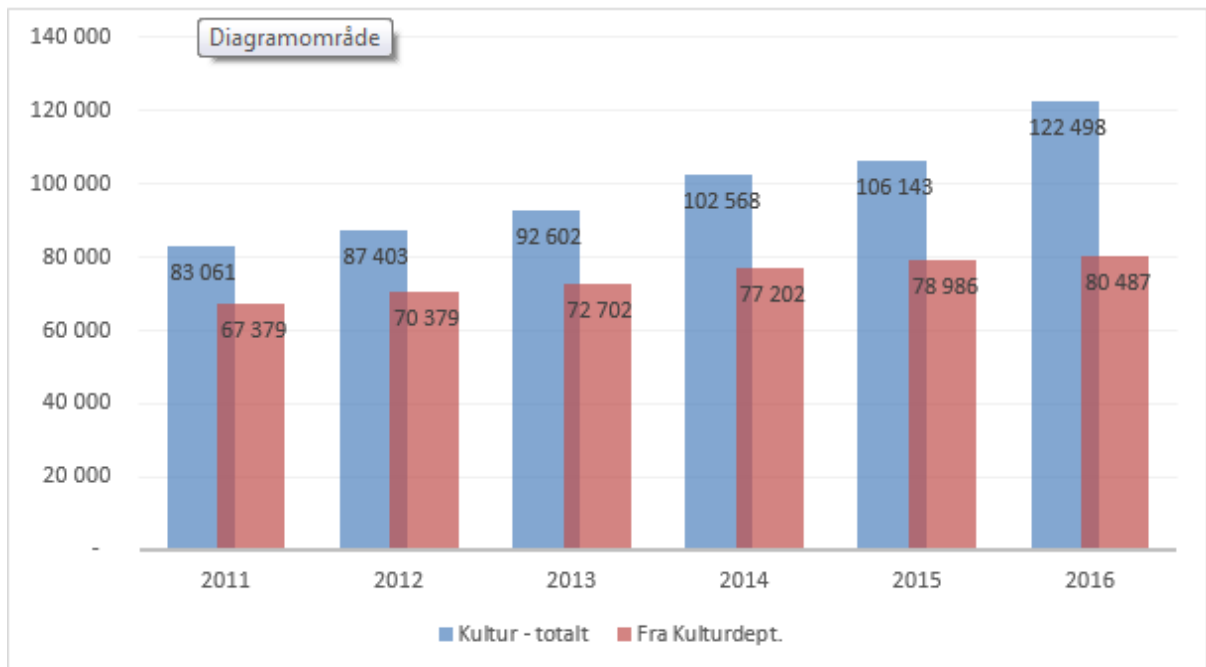
Deatlaš lea ahte mii leat dihtomielalaččat dan ektui makkár sierra rollat Sámedikkis leat politihka hábmemis ja jođiheamis, ruhtadeaddjin, hálldašeaddjin, miel-vuođđudeaddjin, eaiggádin, stivranammadeaddjin, aktevran huksenproseassain, jna. Go galggaš sihkkarastit legitimizehta dáid rollaide, ja oažžut luohttámuša, de ferte Sámedikkis leat čielga oavvil iešguđege rollaid ektui ja movt dat hálldašuvvojit, makkár vejolašvuodaid ja gáržžidusaid dat buktet.

6.1.2 Ekonomiija

Sámedikki vejolašvuođat váldit ovddasvástádusa ruhtadeamis gáržžiduvvojit earret eará váilevaš bušehttaprosedyraid geažil Sámedikki ja ráđđehusa gaska. Dát čuohcá min vejolašvuođaide ruhtadit sámi kulturásahusaid doaimmaheami ja visttiid. Sámediggi galgá fievrridit ollislaš politihka, ja váldit ollislaš bušehttaovddasvástádusa olles sámi servodaga ovddas. Rámmat biddjojuvvojit stáhtabušehtas, ja juolludusaiguin maid Sámediggi oažžu ii sáhte ovddidit kultursuorggi nugo háliidivččii. Sámediggeráđđi geahččala oktilaččat buoridit dán doaibmamuni.

Ovdamearkka dihtii lea Sámedikkis hálddašanoovddasvástádus sámi museain. Dattetge ii leat Sámedikkis vejolašvuohta sihkkarastit ekonomalaš rámmaid museaide dárbbaslaš ovdánahttima váras. Ii leat dohkálaš go sámi servodat ii ollásit sáhte váldit vára iežas kulturárbbis. Beaivváš Sámi Našunálteáhter lea sámi našunála teáhter, muhto das eai leat seamma ekonomalaš eavttut go eará teáhteriin mat lea seammá ásahusdásis, eai leat seamma eavttut gr go dan buot unnimus guovlluteáhteris. Sámediggi ii leat dán rádjai vel beassan dan posišuvdnii ahte beasašii searvat duohta bušehttašiehtadallamiidda/prosedyraide ja bidjat ovdan duohta dárbbu mii sámi museain ja sámi kulturásahusain oppalaččat lea.

Dasto lea Sámedikkis ovddasvástádus juohkimis ja vuoruheamis daid addojuvvon ekonomalaš rámmaid siskkobealde. Sámedikki bušehtas lea unnán ruhta kultursuorgái, muhto lea áŋke mánga jagi válljen geavahit eanet ruđa kulturulbmiliidda Sámedikki bušehta bokte go dan ektui maid oažžu Kulturdepartemeanttas. Dat lea čuohcan eará osiide sámi servodagas. Govviduvvon dákko bokte:

Ain lea stuora dárbu lasihit ruđa stádbabušehtas sámi kultursuorgái. Áššis 039/15 Sámedikki bušehtta dárbu 2017 bohtá ovdan ahte Sámediggi lea stipuleren ahte lassáneapmi sámi kulturásahusaide, oktan Bååstede, lea sullii 42 miljon ru.

Sámediggi juohká jahkásaččat doaibmadoarjaga 34 kulturásahussii maid dát dieđáhus guoskkaha Sámedikki bušehta bokte. Jagis 2016 gártá dát sullii 78,3 miljon ru. Ja jagis

2015 lei dat sullii 72, 5 miljon ru.

6.2 Earát main lea ovddasvástádus Stáhta eiseválddit

Stáhta lea geatnegahtton láchit dili vai sápmelaččat sáhttet sihkkarastit ja ovdánahttit iežaset giela, kultuvrra ja servodat eallima, Vuodđolága 108 páragráfa vuodul. Stáhtas lea bajimus ovddasvástádus sihkkarastit ahte sámi kultuvrras ja gielas leat buorit rámmaeavttut. Sámediggi oazžu stáhtalaš rámmadoarjaga, mii earret eará galgá mannat sámi kulturásahusaide doaibmadoarjjan. Sámediggi lea bušeahhtabarggu oktavuodas čujuhan ahte dát rámma lea menddo unni.

Stáhta eiseválddiin lea ovddasvástádus sámi vuoigatvuođaid ja beroštumiid goziheamis dalle go sierra stáhtalaš ođastusat, ángiruššamat, čielggadusat, álggahuvvojit. Sámediggi lea vásihan ahte sámi kultuvra ii inkluderejuvvo lunddolaččat go diekkárat álggahuvvojit kultursuorggis. Varas ovdamearka dasa lea go nu gohčoduvvon guovddášásahusat main lea doaibmadoarjja stádabušeahhtas sirdojuvvojedje Norgga Kulturráđđái. Dát guoskkai Riddu Riđđu festiválie. Sámediggái ii addon vejolašvuohta konsulteret dán áššis. Sámediggi lea gulahallame Norgga kulturráđiin dán birra.

Go guoská huksenprošeavttaide oppalaččat, de geavahuvvo stáda viessoláigoruhtadanortnet ođđa kulturviesuide. Stáhta huksenfitnodat lea hukseheaddji. Kulturdepartemeanta lea bargoaddi ođđa stáhtalaš kulturásahusaid huksemiidda. Departemeanta addá maid doarjaga našunála kulturvisttiide. Lea fylkasuohkan mii hálddaša lávdaduvvon doarjjaortnega kulturvisttiide. Muhtomin lea Kulturdepartemeanta leamaš bargoaddi sámi kulturásahusaide.

Statsbygg lea huksenhearrá ja dat gii organisere, pláne ja čađaha huksenprošeavttaid stáhta ovddas. Eanas visttiid maidda sii leat huksenhearrát, doalahuvvojit sin visttevuogádagas. Visttit láigohuvvojit stáhtaoamastan ásahusaide láigui mii gokčá olggosgoluid, dan nu gohčoduvvon viessoláigoruhtadanortnega bokte.

Ođđa sámi kulturviesuide leat Sámediggi ja Kulturdepartemeanta dohkkehan prosedyraid ahte viessoláigguin ruhtadit sámi kulturviesuid. Prosedyrat leat čuovvovaččat:

1. Sámediggi ovddida vuosttaš vuorus dárboárvvoštallama mas lea latnja- ja doaibmaprogramma árvalus. Dárbbu mielde dollojuvvo čoahkkin Kulturdepartemeantta ja Sámedikki gaska. Departemeanta addá ruovttoluotta dieđu dán ávdnasis.
2. Ruovttoluotta dieđu vuodul departemeanttas bivdá Sámediggi Stáhta huksenfitnodaga dahje muhtun eará láigoheaddji ráhkadit huksenprogramma mas leat teknihkalaš gáibádusat ja doaisttázii rehkenastojuvvon viessoláigu.
3. Huksenprogramma viessoláigoárvvoštallamiin sáddejuvvo departementii ovttas jurddašuvvon váikkuhusain kapihttalii 320 poasta 53 jahkásaš liigegoluid gokčamii viessoláigui ja lanjaid áimmahuššamii, maiddái aktivitehtaid doaimmaide lanjain. Departemeanta addá ruovttoluotta dieđu Sámediggái mearkkašumiiguin huksenprogrammii ja jurddašuvvon ekonomalaš árvvoštallamiiguin.
4. Departemeantta ruovttoluotta dieđu vuodul huksenprogrammii addá Sámediggi bargun Stáhta huksenfitnodahkii dahje eará láigoheaddjái joatkit ja čađahit ovdaprošeavtta. Departemeanta ráhkada vejolaš reive Stáhta huksenfitnodahkii

programma/ovdaprošeavtta dahkama goluid refušovnnaid ektui.

5. Sámediggi sádde Kulturdepartementii ovdaprošeavtta mas lea mielde viessoláiggu árvvoštallan ja sisaboahto- ja gollobušehta kvalitehta sihkarastit lanjaid áimmahuššama ja aktivitehtaid lanjain. Dán ávdnasa galgá Sámediggi leat meannudan ovdal go dat sáddejuvvo. Ávdnasa meannuda departemeanta. Dán meannudeami áiggi sáhtá Kulturdepartemeanta dárbbasit lassedieđuid ja árvvoštallamiid Sámedikkis prošearvta birra. Jos huksenprošeakta vuoruhuvvo ráđđehusa bušeahhtameannudeamis, ovddiduvvo ášši Stuorradiggái loahpalaš meannudeami várás.
6. Jos Stuorradiggi guorrasa dasa ahte evttohuvvon huksenprošeakta galgá čađahuvvot, de dahká Sámediggi, vejolaččat geavaheaddji/geavaheaddjiásahus, láigošiehtadusa Stáhta huksenfitnodagain dahje eará láigoheđđiin dan rámma vuodul maid Stuorradiggi lea addán. Stáhta huksenfitnodat dahje priváhta láigoheaddji hukse vistti dása dávistettiin.
7. Sámediggi čuovvola ášši jahkásaš bušeahhtaohcamiin Kulturdepartementii ja daid hálddahaslaš čoahkkimiin mat dollojuvvojit juohke jahkebealis Kulturdepartemeanttain.

Regionála eiseválddit – ovttasbargošiehtadusat fylkkagielddaiquin

Sámediggi oaidná báikkálaš, regionála ja sámi ásahusaid dehálaš arenan mat ovdánahttet sámi servodagaid. Sámediggi oaidná maid lunddolažžan ahte fylkkagielddat váldet regionála ovddasvástádusa láchit dili ja sihkarastit ahte sámi kulturásahusain leat buorit rámmaeavttut. Lea čájehuvvon ahte muhtumin sámi ásahusat ožžot unnit doarjaga go sullasaš dáčča ásahusat. Fylkkagielddat addet milloseappot doarjaga sámi ásahusaid ovttaskas prošearvtaide.

Stáhta beales addojuvvo gitta 70 % - 30 % stáhta- regionála/báikkálaš doaimmadoarjjan. Measta álo leat *báikkálaš* sámi álgagat duogábealde sámi kulturásahusaid ásaheami. Ollu dain ásahusain leat váldoáššis ruhtaduvvon stáhta doarjagiin, mat jagi 2002 rájes leat juolluduvvon Sámedikki bokte. Dál juolluda Sámediggi mángga áššis gitta 90% doaimmadoarjagiin, ja dat čielgasit ii leat heivehuvvon stáhtalaš áigumušaid mielde. Oktanaga dainna go Sámediggi lea váldán stuorat ovddasvástádusa sámi servodathuksemis, lea fylkkagielddaid oassi doaimmaruđain dájvja garrasit unniduvvon dahje bisánan.

Sámediggi lea bidjan mihttomearrin iešguđet fylkkagielddaid ovttasbargošiehtadusaid bokte ahte nannet geatnegasvuoda ovttas ovdánahttit sámi dáidda- ja kultureallima. Dasa lassin leat ovttasbargošiehtadusat dehálaččat čalmustahttit ahte Sámediggi ii leat akto guoddime ovddasvástádusa ovdánahttime dárbbaslaš sektorsurggiid sámi servodagas. Dat mielddisbukta maid ahte sámi ásahusaid eavttuid sáhtá nannet ovttasbargošiehtadusaid bokte.

Fylkkagielddat leat dájvja eaiggádat ja ruhtadeaddjit, dahje nammadit stivralahtuid mángga kulturásahussii. Sámediggi áigu ávžžuhit fylkkagielddat árvalit ahte dát ásahusat eambo laktet sámi dáidaga ja kultuvrra iežaset doaimmaid ja ahte ovttasbarget sámi kulturásahusaiguin. Nordlándda teáhtera ja fylkkagieldda, ja Nordnorsk Kunstmuseum plána bidjat sámegeat galbaid leat posiitiiva ovdamearkkat dasa.

Davvi-Norgga kultursoahpamuš lea soahpamuš gaskal golmma davimus fylkkagieldda.

Ulbmil soahpamušain lea joatkit ja viidáseappot ovdánahttit kulturovttasbarggu Davvi-Norggas. Fylkkagielddat barget ovttas ruhtademiin mángga davvi norgga dáidda- ja kulturásahussii main lean bargun gokčat olles davvi Norgga. Šiehtadus čilge movt regionála ruhtadeapmi juhkkovuvvo daidda ásahusaide. Šiehtadusa gos čilgejuvvo sámi dáidda ja kultuvra čuožžu earet eará: “Buot ásahusain maidda davvinorgga kulturšiehtadus guoská lea iešheanalaš ovddasvástádus čuovvolit sámi beali iežaset ovddasvástádussuorggi siskkobealde”. Sámediggi lea duhtavaš dainna ahte Sámi Dáiddaguovddáš lea mielde šiehtadusas. Sámedikki mielas galggaše eambo sámi ásahusat veardiduvvot leat oassin dan šiehtadusas.

Čujuhit maiddá ovttasbargošiehtadussii Tråante 2017, mas Sámediggi ovttasráđiid Lulli-Trøndelaga fylkkagielddain ja Trondheim gielddain leat soahpan fárrolagaid čalmmustahttit dehálaš dáhpáhusa sámi álbmoga historjás ávvudemiin – Tråante[1] 2017 – našunála ávvudeapmi ja oktasaš sámi ávvudeapmi. Guovvamánu 6. b. 1917 dollui vuosttaš sámi riikkačoahkkin Troandimis, Metodist girkus. Tråante 2017 lea stuora čalmusteapmi 100 jagi rahčamis olahit demokratiija, rievttalašvuoda ja mánggabealatvuoda.

Báikkálaš eiseválddit

Ollu gielddain leat sámi ásahusat mat addet sihke bargosajiid ja vearrosisaboada unna gielddaide. Dávjá leat baicce gieldda doarjagat sámi kulturásahusaide viehka unnit. Muhtun gielddat eai oppa attege doaimmadoarjaga. Báikkálaš eiseválddi lea maiddá ovddasvástádus buriid rámmaeavttuid láchimis ja sihkkarastimis sámi ásahusaid várás.

Ollu suohkanat leat unnidan iežaset doarjaga sámi kulturásahusaide ja muhtumat leat oalát geassádan eret. Sámediggi báhcá de ákto ruhtadit ásahusaid ja festiválaid mat addet kulturfálaldaga olles suohkana álbmogii.

Sámediggi oaivvilda ahte gullá maid suohkaniidda ahte suohkana eará ásahusat maid bidjet sámi dáidaga ja kultuvrra iežaset doaimmaide, ja vaikko ovttasbarget sámi kulturásahusaiguin. Bådáddjo kulturviesu Stormen, Bådáddjo gávpoga 200 jagi ávvudeamis 2016, ja Romssa suohkana láchin *Sámi Vahkkui* Romssas lea positiiva ovdamearka dasa.

Dađistaga eanet sámit fárrejit gávpogiidda ja stuorát čoahkkebáikkiide. Gávpogat leat iešguđetláganat ja sámiin dán gávpogiin leat iešguđetlágan dárbbut. Sámediggi vásiha ahte eambbogat ohcalit sámi deaivvadanbáikkiid main leat dán joavkku kultuvrralaš doaimmat. Hástalussan dás lea sihkkarastit doaimmaruhtadeami ja gávdnat heivvolaš lanjaid. Gávpotgielddain sáhtá baicce leat muhtin háviid stuorát vejolašvuolta oažžut searvat eará aktevrraid gieldda lassin.

Ovttasbarggus ovttasbargošiehtadusaid bokte gávpotgielddaiguin leat vejolašvuodát. Daid bokte sáhtá nannet ja váikkuhit politihka ovddideami sámi servodatsurggiin mii dán rádjai ii leat leamaš lunddolaš suohkaniin. Gaskkusteapmi ja diehtujuohkin sámi giela ja kultuvrra birra majoritehtaservodahkii lea maid deatalaš, ja gielddat leat deatalat ovttasbargit. Kultureallima oktavuodas sáhtá dát mearkašit dan ahte olahit eanet ja ođđa joavkkuid, ja dat addet eanet fuomášumi sámi kultuvrii. Sámediggi sávvá ovttasbarggu suohkaniiguin ja láchit dili sámi deaivvadanbáikkiide gávpogiin. Ovttasbargošiehtadusat lea dahkkon Romssa, Bådáddjo ja Oslo gielddaiguin, ja dál leat bargame ráhkadit šiehtadusaid Álttáin.

7. Ángirusšansuorggit

Sámediggi juohká oalle ollu ruđa sámi kulturásahusaide. Ásahusat leat iešguđetláganat, sihke go guoská sturrodahkii, doaimmaide ja ahká, muhto oktasaččat leat sámi

servodagas ain stuora hástalusat ovdal go sii sáhttet doaimmahit dan maid áiggoše, ja vai sii sáhtáše doaimmahit servodatdoaimma ávkin sámi álbmogii. Sámediggi oaidná positiivvalažžan dan beroštumi mii lea sámi servodagain ja mii lea áibbas dárbbalaš vai sámi ášahusat sáhtáše ovdánit.

Sámedikki bargu hukset ja nanusmahttit sámi ášahusaid organiserema lea leamaš dárbbalaš mángga dilis. Dáinna bargguin áigu Sámediggi joatkit. Mii galgat maid joatkit ángiruššama go guoská kulturášahusaid stabiila ja einnoston vejolaš doaimma ja ovddideami lámčimii, ja oppalaš ášahuslaš infrastruktuorra nannemii. Mii diehtit ahte maiddái guhkádoaimmahuvvon ášahusat muhtun jagiid sáhttet leat hástalusat ruhtadit doaimma, ja ahte mánga ášahusa leat dan duohken ahte ožžot go prošeaktaruđaid vai sáhtáše doalahit daid doaimmaid ja bargiid maid háliidit.

Sámi ášahusain galgá leat dakkár fágalaš sisdoallu ja doaibmadássi maid vuođul dat vásihuvvojit deatalaš ja relevánta demokratiija- ja servodataktevran, deaivvadanbáikin ja geavaheaddjiarenan, sihke báikegottiid olbmuid, kulturbargiid ja mátkeealáhusaid várás. Guovddážis leat vásihusat, oahppan, searvvaheapmi ja diehtogaskkusteapmi. Doaimmat berrejit fátmastit eanet olahusjoavkkuid ja sohka buolvaid.

Eanet sámi kulturášahusat barget ja ovtasbarget buot sámiid ovdas ja riikkaidgaskasaččat. Sámediggi áigu hástalit ášahusaid vel eanet ohcalit ovtasbarggu eará sámi ášahusaiguin ja ášahusaiguin main lea fokus sámi kultuvrii, guđe riikkas sii ihkinassii leat. Dát sáhtášii mielddisbuktit ášahusaid nannema namuhuvvon ángiruššansurggiin.

Mánga ášahusa sávvet ja sáhtášeddje gaskkustit sin doaimmaid riikkaidgaskasaš geahččanjovkui. Lea várra stuora vejolašvuohta gaskkustit sámi kultuvrra viidábut gehččiide. Dan mii oaidnit sámi filbma, teáhtera ja musihka buvttadeami ja gaskkusteami bokte, jus galgá namuhit muhtin surggiid.

Ángiruššansuorggit

Sámedikki dieđáhusas kulturášahusaid birra ii leat sadji digaštallat ja ovdanbuktit buot hástalusaid mat mis leat. Dieđáhusas ovdanbuktojuvvojit ángiruššansuorggit, hástalusaid čalmustahttin, ja mihtut ja strategijiat maiguin buoremusat doaimmahit bargguid ja hástalusaid. Sámediggi dáhttu hábmet politihka mii lea oaván sámi álbmoga ektui ja sámi ášahusaid hástalusaid ektui. Seammás galgá dat leat jáhkehahti ja čađahahti realisttalaš áigumušdássi, ja dássiduvvon iežamet rámma ja doaibmamuni ektui.

Lea hástalahti ja viiddis bargu guhkes áiggi perspektiivvas fuobmát makkár servodatdoaimmat sámi servodagas ja makkár dárbbut sámi servodagaide bohtet čuožžilit maid ferte doahttalit. Dat guoská maiddái kultursuorgái. Mii áigut hábmet mihttomeriid ja strategijaid daid kulturášahusaid vuođul mat odne gávdnjit.

Boahttevaččat mii čilget vihtta ángiruššansuorggi mat nannejit, nanosmahttet ja ealáskahttet kulturášahusaid:

1. Sihkkarastit kulturášahusaide buriid rámmaeavttuid
2. Sihkkarastit kulturášahusaide buori eaiggátvuođa
3. Sihkkarastit fágalaš nana sámi kulturášahusaid
4. Sihkkarastit Sámi ášahusaide ovddideami ja ođđaháhkama
5. Sihkkarastit sámi kulturášahusaid main leat dohkálaš lanjat ja visttit

7.1 Sihkkarastit sámi kulturásahusaide buriid rámmaeavttuid

Kulturpolitihkas leat organiseren ja bušeahhtarámmat guovddázis ovdáneapmái ja doaibmanvejolašvuhtii kultursuorggis. Okta eavttuin jus sámi kulturásahusat galget sáhttit ovdánit, dahkkot nannoseabbon ja vuhtiiváldit iežas bargguid, lea ahte daidda addojit einnostahtti ja dohkálaš rámmaeavttut. Sámi ásahusat vásihit ain ollu váilevašvuoda ekonomalaš rámmaeavttuin go buohtastahtá dáža ásahusaiguin, mii fas mielddisbukta stuora hástalusaid sihke doibmii, fágalaš ovdáneapmái, áimmahuššamii ja kapasitehtii. Sámedikkis lea ipmárdus ásahusaide go lohket iežaset gierddoheapmin go galget sihkkarastit doarvái buriid rámmaeavttuid ja ovdánahttinvejolašvuodaid. Ásahusat leat čielgasat das ahte sii vásihit ahte bázahallet ovdánemiin.

Oppalaččat ferte ekonomalaš ovdáneami vejolašvuotta sámi kulturásahusaide unnimusat leat seamma dásis go buohtastahtti dáža ásahusat. Nu go mii diehtit, de ii leat dilli nu dál. Sámi ásahusat ja kulturdoaimmaheaddjit fertejit dasa lassin oažžut vejolašvuoda ávkástallat iešguđet lágan prográmmain, ortnegiin ja ruhtadanvejolašvuodain, maiddá kulturealáhusaid siskkoabealde. Dát lea earret eará kapasitehta- ja gelbbolašvuodáhuksema birra.

Dat ahte Sámediggi oažžu ekonomalaš rámmaid ja doaibmanvejolašvuoda sáhttit nannet, ovddidit, buoridit ja vejolaččat hukset doarvái logu ja kategoriijaid/ sorttaid kulturásahusaid maidda sámi servodagas lea dárbu lagamus boahteáiggis ja guhkit áigái, lea okta dain stuorimus hástalusain mat mis leat. Sámediggi áigu viidásetfievrridit barggu sihke politihkalaččat ja hálddahuslaččat guovddáš eiseválddiid ektui nannendihte Sámedikki ekonomalaš rámmaid ja doaibmanvejolašvuoda, ja dan bokte sáhttit nannet kulturásahusaid rámmaeavttuid.

Ovttasbargošiehtadusat fylkkasuohkaniiguin leat buoridan vejolašvuoda dihto doaimmaid ektui ja ovttasbargguid ektui. Muhto Sámedikkis leat maid hástalusat ovttasbarggu ektui regionála ja báikkálaš eiseválddiid ektui. Okta ášši lea movt sáhttit oažžut eará almmolaš orgánaid hukset ja bisuhit infrastruktuorra sámi servodagain, dása gullet maid sámi kulturásahusat.

Ollu suohkanat leat dál, ja/ dahje bohtet leat maŋŋil suohkanodastusa, ruovttusuohkanat sámi kulturásahusaide. Ásahusat mat fáallet kulturfálaldaga ja –vásihusaid *olles* suohkana álbmogii, lassin go dat leat bargosadjin ja vearrosisabuktin. Sámedikkis leat vuordámušat dasa ahte ruovttusuohkanat veahkehit dasa ahte ásahusain leat dohkálaš rámmaeavttut iežaset doaimmaide.

Eará rámmaeavttut go dat ekonomalaš eavttut, sáhttet váldot mielde fylkkasuohkaniid ja suohkaniid plánaide ja strategiijaide kultursuorggis. Sámediggi lea earret eará gulaskuddaninstánsa dákkár plánaide, ja sáhtá gulaskuddancealkámuša bokte deattuhit dárbbuid ja čalmmustahttit sámi kulturásahusaid guoskevaš ruovttusuohkanis dahje – fylkkas.

Dat ahte boahit mielde njuolggodoarjja ortnegii sámedikki bušeahta bokte, lea geasuheaddjin kulturásahusaid rámmaeavttuide, go dat mielddisbukta einnostahttima. Ráddjejuvvon ekonomalaš rámmaid dihte ferte Sámediggi álgoálggus vuoruhit buorideami ja nannema dálá ásahusain ortnegis ovdal go váldá searvái ođđa ásahusaid.

Sámedikkis leat vásihusat das ahte ásahusain mat váldojit njuolggodoarjjaortnegii, ferte leat organiserenmálla mii lea rabas ja oinnolaš. Ii leat ovdamearka dihte vuogas ahte lea

dušše okta olmmoš gii lea sihke stivra, beaivválaš jođiheaddji ja eaiggát.

Ásahusaide mat háliidit váldot mielde ortnegii, bidjá Sámediggi vuodđun ahte dain leat leamaš ollu doaimmat áiggi badjel, áinnas ahte sii vuos leat ožžon doarjaga ohcanvuđot ortnega bokte muhti jagiid, ja ahte sii sáhttet čájehit bistevaš ja dohkálaš doaimmaheami áiggi badjel, ja ahte ásahus deavdá Sámedikki eavttuid ja njuolggadusaid. Fágalaš árvvoštallan ferte leat vuodđun dasa, mas maddái servodatávkkii bealli ja mearkkašupmi leat vuodđun árvvoštallamis. Dákkár fágalaš ja formálalaš árvvoštallamat sáhttet váldit áiggi čađahit. Dan sivas árvvoštallojuvvo hábmet njuolggadusaid mas ođđa ásahus sáhtta evttohuvvot ortnegii mielde Sámedikki bušeahttašiehtadallamiid oktavuodas, muhto easkka jagi maŋgil ásahus árvvoštallojuvvo váldot mielde bušehtti, fágalaš ja formálalaš árvvoštallamiid vuodul mat dan áiggis leat čađahuvvon.

Mii oaidnit ahte sáhtta leat dárbu vel buoret oktiiheiveheapmái siskkáldasat Sámedikkis, vai sáhttit buorebut čuovvolit ásahusaid. Sihke mii guoská njuolggodoarjagii ja iešguđet lágan ohcanvuđot doarjagiidda, dainna jurdagiin ahte muhtin ásahusain leat mángga lágan áššesuorggi ovttá dáhki vuolde, áššesuorggit maid sáhtta rátkit iešguđet ossodagaide Sámedikkis, nu go giella. Sámediggi sáhtta čuovvolit ásahusaid ovdamearkka dihte: a) juolludusreivviiguin dahje barggahandokumeanttaiguin, juolludusa oktavuodas, b) gulahallančoahkkimiid bokte.

7.1.1 Juolludusreive/barggahandokumeanttat juolludusa oktavuodas

Jahkásaš juolludusreivviin njuolggodoarjagiidda ja mielddusin biddjojuvvo njuolggadusaid mielde, bohtet ovdan Sámedikki mihttomearit dán ortnegii, ja iešguđet lágan juolludaneavttut, máksineavttut ja áigemearit. Ovttaskas kulturásahusa servodatdoaimma boahhtá ovdan iežaset ulbmilparagráfas ja doaibmaplánain; ásahusa ulbmil, ovddasvástádusat ja bajit mihttomearit. Válđoášši servodatdoaimmain lea dávjá sealluheapmi, gaskkusteapmi ja ovddideapmi sámi dáidagis ja kultuvrras. Sámediggi dadjá maid juoidá servodatdoaimmaid birra iežas jahkásaš juolludusreivviin, ja mii áigut joatkit gulahallat ásahusaiguin sin rolla birra ja servodatdoaimmaid birra.

Sámediggi ii hálit bienasta bitnii reguleret dahje bagadit ásahusaid doaimmaid. Lea dehálaš ahte ásahusain lea fágalaš ja dáiddalaš friddjavuohta. Muhtun ásahusaide, dahje muhtun dilálašvuodaide, sáhtta Sámediggi árvvoštallat ávžžuhit juolludusreivves čađahit dihto doaimmaid/ doaibmabijuid. Dát lea dahkkon ovdamearkka dihte Tráante 2017oktavuodas.

Sámediggi árvvoštallá geahččalit golmma jagáš ortnega bargodokumeanttain/ ovttasbargošiehtadusain, mas lea mielde ásahusa servodatdoaimma ja ovdánahttinplána. Jus galgat oazžut vásihusvuoddu, de sáhtta min mielas geahččalanortnet heivehuvvot daidda stuorimus ásahusaide. Dákkár dokumeantta/ šiehtadusa hábmen ferte diehttelasat šiehtaduvvot juohke ásahusain sierra.

Oazžun dihte buoret máhttovuoddu ja statistihkkamateriála ásahusaid birra áiggi badjel, áigu Sámediggi eanet juolludaneavttuid bokte ja njuolggadusaid bokte bivdit statistihka raporttaid ja iešguđet lágan fáktadieđuid, dasa gullet maid dieđut ásahusa gelbbolašvuodá dárbbu birra.

Doaimmadoarjaga hálddašeamis sáhtta Sámedikki mielas leat dárbu čilget buorebut ja vejolaččat dásset kulturásahusaid iešguđet kategoriijaid mielde, sihke ulbmilhábmema ja ulbmilolahusaid eavttuid ja reporterengáibadusaid unnimusstandárddaid defineremiid meaddel. Sámedikki mielas maid sáhtta dárbu čilget juolludusreivves masa Sámediggi

oaivvilda doaibma-/ njuolggodoarjagat galget adnot, juoga mii sáhtta šaddat áigeovdilin dalle go ásahusat mat ožžot njuolggodoarjaga, ohcet Sámedikkis doarjagiid ohcanvuđot ortnegiid bokte.

Muhtin ásahusat leat dovddastan ahte sáhtta mielddisbuktit lassibarggu go iešguđet almmolaš eiseváldiin mat addet njuolggodoarjaga, leat iešguđet áigemearit, gáibádušat ja vuordámušat juolludusreivviin. Sámediggi oaidná ahte jus mii oktiiheivehit min áigemeeriid ja gáibádušaid, de dat álkida ásahusaide barggaid. Nuppi dáfuš sáhttet leat iešguđet lágan eiseválddit, ja dat sáhtta fas dagahit ahte lea váttis oazžut oktiiheiveheami buohkaiguin.

7.1.2 Gulahallančoahkkimat

Sámediggái lea dehálaš ovddidit gulahallama sámi ásahusaiguin, ja láchit dili vai ásahusat ožžot vejolašvuđa ovdánit nanu fágalaš ásahussan. Ásahusain alddineaset lea maiddáid ovddasvástáduš seailut ja ovdánit ásahussan.

Sámi ásahusat leat maid ohcalan lagat čuovvoleami ja gulahallama Sámedikkis, nu ahte Sámedikki vuordámušat ásahusaide bohtet ovdan vel čielgaseappot, ja vai ásahusat sáhttet čilget iežaset dárbbuid ja hástalusaid. 2014:s ja 2015:s leat čađahuvvon gulahallančoahkkimat muhtin sámi kulturásahusaiguin mat ožžot njuolggodoarjaga Sámedikki bušehta bokte. Vásihusat dássáži leat hui buorit, ja dá lea juoga mainna háliidit joatkit. Áigumuš lea čađahit dákkár čoahkkima buot ásahusaiguin jeavddalaččat. Lassin diehtjuohkimii ja dasa ahte oahpásnuvvat buorebut, de lea oassin ulbmilis ahte ásahusat ja Sámediggi ovtas digaštallet makkár dárbbut ja hástalusat sis leat, ja makkár dárbbut ja hástalusat Sámis leat boahteáigái.

Sámediggi oaidná ahte sáhtta leat ovdamunni standardiseret ja systematiseret osiid gulahallančoahkkimiin, vai dat buorebut addet ollislaš gova ásahusa dilis áiggi badjel. Sámediggi áigu maid árvvoštallat eanet ovtasbarggu ja oktiiordnema eará eaiggádiiguin/ stivranammadeddjiiguin sin čoahkkimiin ásahusaiguin.

Mihtut ja strategiijat

Váldomihttomearri: Sámi ásahusaide buorit rámmaeavttut.

Oassemihttomearit ja strategiijat

1. Nannet bajit ekonomalaš rámmaeavttuid sámi kulturásahusaide

- a. Ráđđehusa ja Sámedikki ovddasvástáduš sámi kultuvrii ja kulturásahusaide dahko čielggasin bušehtašiehtadallamiid bokte bealálaččaiguin.
- b. Váldit fárrui guovddáš eiseváldiid ja fágaetahtaid oktasaš ovddidandihte sámi kulturásahusaide

2. Regionála ja báikkálaš eiseválddit ovddidit oktasaš ovdáneami sámi kulturásahusain

- a. Váikkuhit dasa ahte ásahusat sihkkarastojuvvojit ruhtadeami olggobealde Sámedikki
- b. Čalmustahttit regionála eiseváldiid ovddasvástádusa ovtasbargošiehtadusain fylkkasuohkaniiguin
- c. Váikkuhit dasa ahte ruovttusuohkaniin lea ovddasvástáduš oktasaš ovdáneapmái sámi kulturásahusain

3. Kulturásahusain mat ožžot njuolggodoarjaga Sámedikkis leat einnostahtti rámmaeavttut iežaset doibmii

- a. Hábmets njuolggadusaid vai bohtet njuolggodoarjjaortnega vuollái Sámedikkis
- b. Hábmets einnostahttivuođa organiserenmálles ja stivremis mii lea rabas ja oinnolaš kulturásahusain mat ožžot njuolggodoarjaga Sámedikkis
- c. Buorebut ollislaš čuovvoleapmi kulturásahusain koordinerema bokte siskkáldasat Sámedikkis
- d. Ráhkadit njuolggadusaid mihttomearreraporterema várás

4. Sámi kulturásahusaid bajimus ekonomalaš rámmaeavttuid nannen

a. Sámediggi bargá strategalaččat beassat bušeahttašiehtadallanposišuvdnii Ráđđehusain

7.2 Sihkkarastit heivvolaš eaiggátvuoda kulturásahusaide

Sámediggi juolludii 2016s badjelaš 78 miljon ru njuolggadoarjjan iešguđege kulturásahusaide, maid birra dán dieđáhusas válddahuvvo, ja juolludusaid sturrodasat lei loge mat duhát rájes ja gitta 20 miljon ru rádjai. Lea sihke lunddolaš ja vurdojuvvo ahte Sámedikkis lea árijjalaš rolla, hukse legitimizehta ja váldá ovddasvástádusa sin ektui geat ožžot njuolggadoarjaga Sámedikki bušeahta bokte.

Iešguđege sámi kulturásahusat leat iešguđetge dásiin, iešguđet sturrodagas ja bargoveagain, dat leat iešguđege láhkai organiserijuvvon ja dain lea sierralágan eaiggátstruktuvrrat, dat leat iešguđege diliin go guoská lokálaide ja visttiide. Sámediggi lea eanaš kulturásahusaid váldoruhtadeaddji mat ožžot doaibmadoarjaga sámediggebušeahta bokte. Sámediggi lea eanaš kulturásahusaid mielde vuodđudeaddji ja/dahje eaiggáduššamin. Sámediggi nammada stivralahtuid ja/dahje stivrajođiheaddji eatnašiidda dain.

Dasa lassin leat politihkalaš mihtut, strategijjat doaibmabijut ja vuordámušat bohtán ovdasii Sámedikki bajit dokumeanttain nu go dieđáhusain ja sámediggebušeahtain, ja Sámediggi sáhtta čuovvolit ásahusaid teorehtalaččat dadjat ain juo golmma vuogi mielde:

- a. Eaiggátvuoha ossosiid dahje vuodđudeaddjiosiid bokte
- b. Stivranammadeamit
- c. Váikkuhit gelbbolašvuoda buorideami ásahusain

Dát 3 čuoggá mat mitalit movt Sámediggi čuovvola ásahusaid, leat buot váikkuhangaskaoamit ja reaidut maid Sámediggi sáhtta geavahit kulturásahusaid ovddideapmái ja huksemii. Dieinna lágiin sáhttet dat gozihit servodatdoaimmaid nugo ovdánahttit ja ovddidit sámi giela ja kultuvrra, fokuseret vel ain eanet sisdoalu ja aktivitehta, ásahtit buriid ovttasbargooktavuođaid iešguđege aktevrraide ja leat sámi juvlaguovddážin iežaset báikegottiin. Deatalaš lea geavahit resurssaid árijjalaččat ja ahte barggus mii dahkkojuvvo lea alla kvalitehta.

Lunddolaš lea ahte Sámedikki searvan, čuovvoleapmi ja eaiggátvuoha leat iešguđege givrodagas ja hámis sorjjakeahttá das man stuoris ásahus lea, makkár servodatrolla ja –doaimma das lea, ja man ollu Sámediggi juolluda njuolggadoarjaga. Maiddái bealli nugo dohkálaš doaimma ásahus, ja ahte ásahus sáhtta čujuhit dihto aktivitehtadássái áiggi

mielde ja leat ambišuvnnat doaibmat boahhteáiggis, sáhttet leat bealit mat sáhttet leat mielde muddemin dan man ollu Sámediggi searvá ja čuovvola.

7.2.1. Eaiggátvuohta ossosiid dahje vuođđudusosiid bokte

Ođđasis organiseremiid maŋŋá “*Sámediggeráđi sámi ásahusovddidandiedđáhusa*” (2008) dagahii ahte ollu ásahusat ođđasis organiserejuvvojedje vuođđudussan. Earát lea organiserejuvvon oasusearvin ja lahttosearvin. Oasuseaiggádat ja vuođđudeaddjit sáhttet leat almmolaš eiseválddit – nugo Sámediggi, fylkkagielddat ja gielddat, dahje priváhta aktevrrat nugo searvvit, organisašuvnnat, j.d. li leat šat vejolaš doallat Oasusearvvi organisašuvdnahápmiin. Sámi kulturásahusaid ii leat geavahusas vejolaš organiseret gielddaid gaskasaš searvin, danne go dábálaččat eaiggádin eai leat dušše gielddat. Danne dat eanaš leat oasusearvin ja vuođđudussan, ja muhtun oktavuodain lahttosearvin, mat leat vejolaš ja relevánta organisašuvdnavuogit.

Maŋimus jagiid vásihusat leat ahte ásahusat ieža, eará eaiggádat ja Sámediggi válljejit ovddimusat oasusearvvi. Oasusearvvis lea eanet dávgaseappot stivrenhápmi. Das lea láhkamearriduvvon rollajuohku válđočoahkkima, stivrra ja beaivválaš jodiheami gaskka. Sámediggái berre dattetge leat guoddi prinsihppan dat ahte lea ásahusaid iežaset duohken maid válljejit organisašuvdnavuohkin, dan mii lea heivvoleamos iešguđege báikkálaš dárbbuide ja eavttuide.

Gažaldat gieđa guhkkosaš prinsihpa goziheamis sáhttá boahtit ovdan organisašuvdnavuogi válljemis, danne go eaiggádiin leat iešguđege doaimmat ja rollat iešguđege organisašuvdnavugiin. Sámediggi ii hálit detáljadásis muddet dahje bidjat gohččosiid ásahusaid doaimmaide. Iešeaiggátvuođđusas lea vuođđudeddjiin hui uhccán váikkuhanfápmu earret njuolggadusain mearriduvvon stivranammadanválddi, ja lea dalle dakkár organisašuvdnamále mii fuolaha bures dan prinsihpa ahte gaska galgá leat gieđaguohkkosaš. Háliidit gulahallat ásahusaiguin, ja ásahusat ožžot ieža guorahallat iežaset plánaid ja hástalusaid Sámedikkiin. Dalle sáhttit oazžut ovdan muddejuvvon mihttomeriid ja rámmaid mat maiddái dávistit daid áigumušaide mat Sámedikki politihkas leat suorggis.

Ásahusat háliidit Sámedikki árrjalaš eaiggádin. Muhtun kulturásahusat mat dál leat ásahanmuttus dahje leat ođđasis organiseremin, háliidit ieža Sámedikki eaiggádin, ja muhtun oktavuodain maiddái eanetlohkoeaiggádin. Dát sáhttá ovdamearkka dihte leat dan dihte go sii oidnet Sámedikki dego vejolaš “uvssa rahppin” go jurddašit eará almmolaš ruhtadeami/doarjaga, ja danne go sii atnet Sámedikki almmolaš orgánan mas lea váldi, gelbbolašvuohta jna maid ásahus dárbbáša dihto muttus. Sámedikkis leat maiddái vásihusat gieskat das ahte eará almmolaš eiseválddit sierranas sivaiddat geažil eai hálit mannat mielde eaiggádin. Dat sáhttet dattetge leat mielde ruhtadeamen (fásta juolludus dahje ohcanvuđot) ja nammadit stivralahtuid. Dát leat maiddái bealit mat guoskkahit gažaldaga Sámedikki searvama birra eaiggádin.

Eaiggátvuohta ásahusaide addá vejolašvuođa bargat ollislaš politihka, muhto das sáhttá maiddái leat riska ahte rollat álkibut seaguhuvvot. Deatneamos rolla vejolaš eaiggátvuođas sáhttá dagahit dan ahte sámi ásahusat galget gozihit dihto servodatdoaimmaid, nugo ovdánahttit ja ovddidit sámi giela ja kultuvrra. Kulturásahusat eai doaimmahuvvot gávppálaččat, ii gáibiduvvo dienas. Eaiggátrolla ii berre čadnojuvvo iežas kapitálain dinemii. Sámedikki ekonomiijanjuolggadusain ja doarjjanjuolggadusain leat maiddái čanastagat mat leat mielde reguleremin dan.

Sámedikkis berre leat mihttomearrin ahte eaiggátvuohta galgá vuođđuduvvot báikkálaččat

mas báikkálaš aktevrrat leat guovddázis. Sámedikki searvan eaiggádin berre vuolggasajis boahtit nuppi sadjái, ja veahkkin ásahusaid viidáseappot huksemii. Dasto lea deatalaš ahte báikkálaš ja regionála eiseválddit servet eaiggádin. Sámediggi áigu boahhteáiggis go jerret eaiggádin searvat kulturásahusaide eanet smiehttat makkár ásahusaide sáhtta leat áigeguovdil searvat. Ásahusaid servodatrolla ja doaimma árvvoštallan leat deatalaččat, man oktavuodas sáhtta vuoruhit eanet ásahusaid main lea riikaviidosaš ja regionála ovddasvástádus/rolla, ja unnit daid main lea báikkálaš ovddasvástádus/rolla.

Sámediggi áigu ráhkadit prinsihpaid Sámedikki eaiggátvuoda hálddašeapmái. Dan oktavuodas guorahallojuvvojit earret eará eaiggátosiid árvvoštallamat oasussearvvis, lagadanvugiin mas ii mearriduvvo absoluhtta prinsihppa eaiggátosiin servviid ásaheami oktavuodas, muhto ahte eaiggátvuoda sáhtta árvvoštallat sierra juohke oktavuodas. Vuolggasadjin háliidat mii unnimusat 1/3 oasi eaiggátosi (33,3 %) eaiggátvuoda, almmá ahte mis lea oasusmajoritehta (mii mearkaša ahte eanemusat 49 % eaiggátvuoda).

Dain oktavuodain goas Sámediggi lea mieleaiggát dahje mielvuođđudeaddji, háliida Sámediggi leat árijalaš, guhkes áiggi eaiggát mii nu ollu go vejolaš váikkuha ásahusaid sihkkarastima ja ovddideami.

Sámediggi áigut árvvoštallat árijaleappot geavahit eaiggátčoahkkimiid, ovdamearkka dihte váldočoahkkimiid oktavuodas.

7.2.2 Stivranammadeami

Sámediggi háliida duohta vejolašvuodaid ovddidit rámmaeavttuid sámi servodaga várás. Dat mearkaša earret eará dáhtu ja vejolašvuoda árijalaččat ovddidit sámi ásahusaid. Danne lea Sámediggi háliidan stivranammanválddi ásahusaide maidda Sámediggi addá njuolggadoarjaga, ja buot oktavuodain goas Sámediggi addá váldooasi doaimmadoarjagis. Sámediggi lea nammadan oasi stivralahtuin ásahusaide almmolaš veahki/ovddasvástádusa mielde maid Sámediggi addá. Stivrra nammadeami oktavuodas sámi museaide (vuodđudusaide) lea muddejuvvon njuolggadusain ahte Sámediggi galgá nammadit stivrajođiheadji. Muhto gávdnojit maiddá muhtun ásahusat mat ožžot váldooasi doaimmadoarjagis Sámedikkis, maidda Sámediggi ii nammat stivralahtuid. Ovdamearkan leat dat golbma sámi festivála mat bohte Sámedikki bušehtii 2013:s.

Mii áigut geahčalit lagabuidda movt min stivranammanrolla sáhtta ovddidit. Vuolggasadjin árvvoštallojuvvo ulbmilázžan dat ahte stivrasadji vuosttažettiin galgá čuovvut eaiggátvuoda dahje stuorábuš doaimmadoarjaga.

Stivračoahkkádus čoagganan viiddis ja relevánta gelbbolašvuodain mii lea heivehuvvon ásahusa organisašuvdnahápmái, rollii, ulbmilii, muddui ja dillái, váikkuha ásahusaid ovddideami. Jos sámi kulturásahusat galget šaddat nannosat ja rustejuvvon deaividit hástalusaiquin ja geavahit vejolašvuodaid, de dárbbášuvvo profešunealla stivra. Stivrra doibmii sáhtta gullat bajimus ekonomijastivren, strategalaš válljen, virgábidjan virgenjuolggadusat – ja beaivválaš jođiheadji vejolaš eretcealkin, feaskárástindoaimma juolludeaddji eiseválddiid ektui, jna. Áigodagain go ásahusas leat ovddabealde stuorra hástalusat, ovdamearkka dihte organisašuvdnaovddideami, ođđa visteplánaid oktavuodas, jna., de lea relevánta fágalaš gelbbolašvuodas ja vásihusas stuorra mearkašupmi. Deatalaš lea maiddá ahte dovda ásahusa ja dan doaimmasuorggi/bargguid. Gelbbolašvuoda huksema oassin ásahusain lea Sámediggi ovdal lágidan seminára stivralahtuide maid mii leat nammadan sámi kulturásahusaide. Dán áigu Sámediggi

jeavddalaččat joatkit.

Gáibiduvvo ahte ášahusain mat ožžot doaibmadoarjaga Sámedikki bušeahtas lea 40-60 % sohka bealdásedeaddu stivrras. Njuolggadusat gustojit vásttolaččat várrelahtuide. Mii oaidnit ahte sáhtá leat dárbu buorebut oktiortnet eará stivranammadeaddji orgánaiguin, muhtumin ovdamearkka dihte válgalávdegottiid bokte, dainna ulbmiliin ahte juksat buoremus čoahkkegelbbolašvuoda, vásihusa ja fierpmádaga mii heivehuvvon ovttaskas ášahusa áige guovdilis dillái, ja juksan dihte mihttomeari 40-60 % sohka bealdásedeattus stivrrain.

Sámediggi bargá dan ala ahte juksat vel buoret geahčastaga áige guovdilis stivraevttohasain ja sin kvalifikašuvnnain. Áige guovdil sáhtá maiddá leat geahčadit doaibmabijuid ođđa evttohasaid rekrutteremii.

7.2.3 Váikkuhit ášahusaid gelbbolašvuoda loktemii

Lea dehálaš ahte sámi ášahusat stivrejuvvojit nannosit fágalaččat, ja ahte ášahuvvojit ceavzilis organisašuvdnan, dálá ja boahteáiggi rievdademiid ja hástalusaid dihte. Sámedikki seminárat kulturášahusaid stivralahtuide ja beaivválaš jođihedjiide mat ožžot doaibmadoarjaga Sámedikki bušeahta bokte lea okta doaibmabijuin mii lokte gelbbolašvuoda. Dán birra čuožžu maid muhtin muddui 7.1 kapihttalis Sihkkarastit fágalaččat nanu ášahusaid.

Mihtut ja strategiijat

Lea hástalusán Sámediggái bidjat mihtuid iežas váikkuhangaskaomiide ja reaidduide buotlágan kulturášahusaid ektui, ja boahteáiggi mihtuid ektui. Seammás go dát fertejit dássejuvvot prinsihpaid ektui, ja eará almmolaš ja priváhta aktevrroid politihka ja bargovugiid ektui dán suorggis.

Lea dárbu geahčadit lagabui Sámedikki eaiggátvuoda prinsihpaid ja sámi kulturášahusaid hálddašeami, dása gullá maid dihtomielalašvuoha daid iešguđet rollaid birra mat Sámedikkis leat ja sáhtá oazžut dain iešguđet kulturášahusain Sámis. Dát bohtet leat bagadeaddji prinsihpat, muhto ferte aŋkke juohke áššis dahkat sierra árvvoštallama.

Sámedikki searvama dási ja eaiggátvuodahálddašeami ferte maid geahččat ovttas Sámedikki vejolaš resurssaid ektui ja hálddahaslaš bargonávccaid ektui. Dan oktavuodas sáhtá šaddat dárbu gelbbolašvuoda loktemii, ja doaibmabijuide mat lasihit profešunáliteahta eaiggáthálddašeamis.

Váldomihttomearri: Heivvolaš eaiggátvuoha kulturášahusain

Oassemihttomearit ja strategiijat

1. Sámediggi galgá leat aktiivvalaš guhkitáiggi eaiggát mii váikkuha ášahusaid ovddideami

- a. Hábmets prinsihpaid Sámedikki eaiggátvuodahálddašeapmái
- b. Eanet aktiivvalaš geavaheapmi eaiggátčoahkkimiin
- c. Sihkkarastit fágalaš árvvoštallama go ođđa ášahusat bivdet mis eaiggátvuoda

2. Organiserenmálle čielggaduvvo ovttas ášahusain

- a. Oasussearvi ávžžuhuvvo organiserenmállen boahteáiggis

3. Kulturásahusat mat leat aktiivvalaččat ja main lea stivra mas lea rievttis gelbbolašvuohta

- a. Čohkket stivrii olbmuid main lea viiddis fágalaš ja áigequovdilis gelbbolašvuohta mii lea heivehuvvon ásahusa ovddidandárbbuide
- b. Govus ja rekruteren vejolaš stivralahtuin main lea fágalaš ja áigequovdilis gelbbolašvuohta
- c. Oktiiheiveheapmi eará stivranammaduvvon orgánaiguin nu ahte 40-60% sohka bealdási stivrrain ollašuohttojuvvo.

4. Ovddidit Sámedikki ásahusčuovvoleami

- a. Čielgasit juolludanreivvet ásahusaide
- b. Geahččalit ortnega mas lea 3-jagá bargodokumeanta/ -šiehtadus
- c. Eanet heivehuvvon čuovvoleami ásahusain sturrodaga ja doaimmaid ektui
- d. Jeavddalaš ja systematiserejuvvon gulahallančoahkkimiid ásahusaiguin

7.3 Sihkkarastit fágalaš nana sámi kulturásahusaid

Sámi ásahusat leat pilárat sámi servodatorganiseremis. Ollu sámi kulturásahusain lea fágalaččat njunušgelbbolašvuohta sámi gielas, kultuvrras ja kulturárbbis man geažil dat leat áidnalunddot ásahusat. Dát gelbbolašvuohta ii leat ollásit kártejuvvon, muhto várra dain lea geavatkeahtes vejolašvuohta ja gelbbolašvuohta, ii dušše sámi servodagas muhto maiddáii regiovnas gos doibmet. Dát lea válddahuvvon maiddáii Sámediggeráđi čilgehusas kulturmuittosuođjaleami birra (2013) ja Sámediggeráđi museapolitiikkalaš čilgehusas (2013). Čalmustahttit ja márkánfievrridit ásahusa oktán gelbbolašvuođain, sihke našunálalaččat, regionalalaččat ja báikkálaččat sáhtta leat hástalus, muhto mángga ásahusa sáhttet dasa šaddat eambo dihtomiellalaččat.

Kulturásahusain lea alla gelbbolašvuohta sihke sámi gielas ja sámi giela birra, ja leat alcceseaset huksen vásihusaid iešguđet vugiin ja metodain movt geavahit ja čalmustahttit sámi gielaide buvttadeamis, duođastemiin ja gaskkustemiin sámi dáidagis, kultuvrras ja kulturárbbis. Giella lea deatalaš oasis sámi kultuvrras ja Sámedikki mihttomearri ealli sámi gielaide ektui galgá dávistuvvot sámi kulturásahusain. Sáme giela geavaheapmi kulturásahusain lea mielde dahkamin sámi giellagelbbolašvuođa ovdun ja bajideamen sáme giela. Lea ankkre ain dárbu nannet dán gelbbolašvuođa ja doarváii rámmaeavttuid kulturásahusaid bargguide sámi gielaide ektui. Ii ovttaga kulturásahusaid leat lulli- ja julevsáme giella bargogiellan, ja Sámediggi ferte vuoruhit rámmaeavttuid dasa ahte loktet lulli- ja julevsáme giella bargogiella lulli- ja julevsámi kulturásahusain.

Kulturásahusain lea erenoamáš deatalaš doaibma sámi kultuvrra suođjaleamis ja viidáseappot gaskkusteamii oktavuodas. Jagi 2012 kulturindeaksa sámi guovlluin čájeha ahte dán ásahusain leat ollu kulturbargosajit. Sámi ásahusat leat dávjá resursan ja infrastruktuvran sámi dáiddáriidda ja kulturbargiide, earret eará gaskkustit ja láchčat dat sin barggu ja ahtanuššama. Kulturásahusaid fágalaš nannen lea danne deatalaš, vai barggu sáhtta čađahit alla dásis. Danne lea deatalaš sihkkarastit áhussii dan muttos buriid ekonomalaš eavttuid ahte dat sáhttet doalahit geasuheaddji fágabirrasa, ja dasto gilvonávccalaš bargiid- ja báikkápolitihka. Maiddáii báikkálaš ángiruššama sihkkarastima dihte berrejit ásahusat árvvoštallat doallat geavaheaddjiiddot fokusa, man oktavuodas geahčadit maiddáii makkár dárbbut ja sávaldagat báikegottiin ja regiovnas gos dat doibmet leat. Kulturásahusat sáhttet ovdánahttit fágalaš ja strategalaš profiilla, mii lea

huksejuvvon iežaset ovdamuniid ala, ja mii lea heivehuvvon sin rollii sámi servodagas.

Dáin kulturásahusain leat oalle iešguđetlágan doaimmat. Dat vuolgá muhtin muddui das go daid ásaheamis lea iešguđetlágan duogáš ja muhtin muddui leat iešguđetlágan ekonomalaš rámmaeavttut. Lea datte maiddá nu ahte ásaheamis leat leamaš iešguđetlágan návccat ovdánahttit iežaset doaimma ja barggu. Muhtin ásaheamis leat leamaš gievrrat ovdánit ja leat doaibman “čuovgadoardnan” iežaset báikkálaš servodagain, ja eará ásaheamis lea fas unnit doaibma, mii fas dagaha unnit ovdáneami ja stuorruma. Go leat dien meari stuora erohusat sámi kulturásahusaid gaskka, de fertejit čađahuvvot iešguđetlágan doaibmabijut vai ásaheamis sáhttet dustet ja geavaheddjiid ja servodaga dárbbuid ja formálalaš gáibádusaid dustet. Dakkár erohus dáiddášii maid leat mielde háhkamin ovdánahttingelbbolašvuoda ásaheamis. Vaikke vel Sámedikkis ii leat ge váldi dahje ii háliit stivret ásaheamis bargiidpolitihka, de dat lea bealli maid galggašii anit muittus.

Sámediggi lea 2013:s ásaheamis ođđa ortnega iežamet bušeahtas, man leat gohčodan dáidaga ja kulturgaskkusteamii arenat. Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásaheamis mat ožžot njuolggodoarjaga Sámediggi bušeahta bokte, sáhttet dán ortnegis ohcat doarjaga prošeahttaide ja doaimmaide mat guhkit áigái ovdánahttet ásaheamis ja mat dagahit ahte sámi ásaheamis ođđa vugiiguin gaskkustit sámi dáidaga, kultuvrra ja kulturárbbi.

Sáhtta leat áigejuovdil geahččat vejolaš fágalaš ovddasvástádusjuogo sierra kulturásahusaid gaskka. Ovdamearkka dihte áššesuorggis mas ásaheamis lea erenoamáš gelbbolašvuodta/eavttut gozihit ja/dahje veahkehit ásaheamis. Dađi mielde makkár ruovttoluotta dieđu ásaheamis lea addán, soaitá šaddat áigejuovdil vuosttažettiin go guoská eanet hálddahaslaš áššesuorggi oktiordnemii. Jos dat šattas áigejuovdiliin, de vuodđuduvvá dat fágalaš árvoštallamiidda ja gulahallamii guoskevaš ásaheamis, ja jos dat ovttas sáhttet nanosmahttit ja ovddidit ásaheamis. Muhtun oktavuodain sáhtta leat áigejuovdil ahte ásaheamis ožžot hálddašanovddasvástádusa ja –doaimmaid muhtun fágalaš surggiin, nugo lea namuhuvvon Sámedikki čilgehusas museaid ja kulturmuittuid birra.

Sáhtta leat maiddá áigejuovdil geahčadit leago dárbu ja vejolašvuodtat eanet ovttasbargat, ovdamearkka dihte ásaheamis dahje nannema bokte fágalaš temáhtalaš fierpmádagain/ oktasašforumiin iešguđet sturrodagas, ja eanet ovttasbargu ásaheamis gaskka stuorát prošeahttaid ektui. Vásihus čájeha maiddá ahte sáhttet leat hástalusat dán lágan fierpmádagaid oktavuodas, ja ahte jos dat galget doaibmat áigumuša mielde, de lea deatalaš ahte lea dohkálaš ruhtadeapmi ja čielga šiehtadusat organiserema, ovddasvástádusaid ja nu ain, ektui.

Ásaheamis jođiheddjiin leat ollu doaimmat, lágat, njuolggadusat ja ekonomalaš rámmat, ja ollu oktavuodain unnán dahje eai oppa ge eará fásta bargit. Gelbbolašvuodta nannen jođiheamis ja hálddahas oppalaččat sáhtášii gievruđit sámi kulturásahusaid ja beavttálmahttit resurssaid geavaheami. Sámediggi áigu geahčadit movt lea vejolaš láchit fágalaš beaivádemiid ja arenaid vásihusaid lonuhallama várás, vuosttažettiin Sámedikki semináraid bokte kulturásahusaid várás. Dan oktavuodas sáhtta maid leat gánnáhahtti ođđasis kártet ásaheamis gelbbolašvuodta dárbbuin mat gusket hálddašepmái, ekonomii ja eará diliide mat gusket doibmii. Sámediggi áigu maiddá árvoštallat álggahit jođiheaddji- / fierpmádatprográmma, Dáhttu-prográmma mielde. Dán lágan prográmma hábmema ferte heivehit nu ahte nu ollugiin go vejolaš lea vejolašvuodta searvat.

Ásaheamis lea relevánta ráhkadit guhkes áiggi strategiiid rekutteren ja bisuhan dihte olbmuid geain lea relevánta fágagelbbolašvuodta. Nugo rolla mii ásaheamis lea bargoadin. Ásaheamis berrejit maiddá ieža láchit kursa- ja fágalaččat ovdánan

vejolašvuođaid iežaset bargiide.

Oppalaš diehtjuohkin studeanttaide dárbbuid ja vejolašvuođaid birra gelbbolašvuođa bargosajiide kulturásahusain sámi guovlluin lea maiddáa relevánta. Sámedikki stipeandaortnegat ja gulahallan oahpahasahusaiguin heivehuvvon ja relevánta oahpuid birra sáhttet leat áigeguovdilis váikkuhangaskaoamit.

Miellagiddevaš lea go muhtun kulturásahusat háliidit váldit rolla sámi ealáhusovddideamis, váldoáššis kulturealáhusaid ja mátkeealáhusaid siskkobealde. Buorre lea go ásahusat leat rahpasat eanet rollaide, dietnasiidda ja doibmii. Sámediggi oaidná ahte lea dárbu oktiordnet min váikkuhangaskaomiid ásahusaid guovdu, mii maiddáa searvva ealáhusovddidanperspektiivva. Dattetge ii leat sadji dán dieđáhusas lagabuidda guorahallat dán.

Mihttomearit ja strategijjat

Váldomihttomearri: Fágalaččat nana sámi kulturásahusat

Oassemihttomearit ja strategijjat

1. Nannejuvvon gelbbolašvuohta fágaid, hálddahusa ja jođiheami siskkobealde

- a. Johtui bidjat jođihan- ja fierpmádatprográmma čađaheami
- b. Bargat dan ala ahte sihkkarastit rámmaid ja movttiidahttit maŋŋá- ja joatkkaoahpu váldit sierralágan relevánta fágasurggiid siskkobealde.
- c. Váikkuhit čuvgehusbargui ahte leago ásahusain dárbu fágavirggiide ja vejolašvuohta oazžut daid.

2. Sámeigiella kulturásahusaid bargogiellan

a) Lulli- ja julevsámi kulturásahusat vuoruhuvvojit dan mihttomeari vuodul ahte kulturášhusain galgá lulli- ja julevsámeigiella leat bargogiellan.

3. Sámi kulturásahusat buriin ovttasbargguin

- a. Láhčit fágalaš fierpmádagaid ja prošeaktaovttasbarggu
- b. Lágidit čoagganemiid kulturásahusaide
- c. Ovddidit gelbbolašvuođasirdima kulturásahusaid gaskka

4. Fágalaš ovddasvástádusa juohkin kulturásahusaid gaskka jos dat vástida ulbmila

- a. Oainnusmahttit ásahusaid ovddasvástádussuorggi ja njunušgelbbolašvuođa/ovdamuni
- b. Čilget makkár hálddašandoaimmaide sáhtta leat áigeguovdil addit ásahusaide ovddasvástádusa

5. Kulturásahusat mat láchčēt dáiddáriidda, kulturbargiide ja kulturealáhusaktevrraide

- a. Ovddidit ohcanvuđot ortnega Arena dáidda- ja kulturgaskkusteami várás
- b. Váikkuhit lávgadet oktavuoda ealáhusovddidanprošeavttaiguin ja – váikkuhangaskaomiiguin

6. Kulturásahusat main lea čielgaseappot servodatbargui/-rolla

a) Gulahallan ásahusaiguin servodatbarggu, fágalaš ovdáneami ja sisdoalu birra.

b) Gulahallat báikkálaš ja regionála eiseválddiiguin ásahit ja ovddidit deaivvadanbáikkiid čoahkkebáikkiin ja gávpogiin, ja dakkár guovlluin gos sámi leahkin ja identitehta ealáskahttojuvvo.

7. Sámi kulturásahusat main lea buorre gulahallan ja návccat gaskkustit sámi árvvuid ja guottuid.

a)Ráhkadit strategiijaid buori geavaheaddjimielváikkuheapmái ja geavaheaddjioktavuhtii.

b)Ráhkadit strategiijaid doaimmaid ja sisdoalu gaskkusteapmái.

c)Ráhkadit strategiijaid buori gulahallamii ja gaskkusteapmái sosiála mediaid bokte.

7.4 Sihkkarastit sámi kulturásahusaid ovddideami ja ođđaháhkama

Dán dieđáhusa barggu bokte leat mii ožžon diehtit dárbbuid ovddideapmái ja ođđaháhkamiid vejolašvuođaid birra sámi kulturásahusain maid birra dieđáhus lea. Sámediggi lea maid dovddastan dárbbu bidjat fokusa doaimmaide ja sisdollui, ja dat eaktuda ahte lassin kulturásahusaid mearriduvvon doaimmaide, de ferte daidda maid addot vejolašvuohta ovdánit ja ođđahuksemii iežaset fágasurggiid siskkobealde.

Ásahusaid fágasuorggit bidjet eavttuid ovddideapmái, vejolašvuođaide ja makkár surggiin ođđaháhkan sáhtá čađahuvvot.

Stáhtalaš, regionála ja suohkanlaš ovttasbargu

Jus dát galgá leat vejolaš, de fertejit buot eiseválddit geahččat iežaset rolla ja makkár ortnegat dasa sáhttet váikkuhit. Dát sáhttet leat dálá prográmmat maidda váldo sámi perspektiiva sisa dahje ekonomalaš ortnegat mat smávva rievdademiin fátmastit sámi kulturásahusaid hástalusaid maid dat leat gaskkustan gulahallančoahkkimiid, gulaskuddancealkámuščoahkkimiid dahje bušeahttadárbbuid oktavuodain.

Eanet fokus dása ovttasbargošiehtadusaid bokte suohkaniiguin leat čovdosat addit sámi kulturásahusaide buriid ovdánanvejolašvuođaid go váldá vuhtii sihke ásahusaid gelbbolašvuođa ja návccaid, seammás go ásahusa doaibma sáhtá dahkkot stuorit oassin suohkana fálaldagain.

Sámi kulturváldobáikkid, gos jahkásaččat nammaduvvo okta kulturoaivegávpot, lea vuogádat mii čalmmustahtá viidát sámi kultuvrralaš girjái vuoda, ja gos sámi kulturásahusat sáhttet plánet, ovddidit ja čađahit ođđahutkkus jurdagiid. Dása ferte láchččojuvvot dakkár málle mii čielggada vuordámušaid sihke Sámedikkis ja suohkanis/ gávpogis dan birra mii galgá čađahuvvot ja ruhtadeapmi osiin doaibmabijuin. Galgá maid láchččojuvvot dilli máhttoháddjemii vai beavttálmahtá doaibmabijuid.

Riikkaidgaskasaš barggut

Kulturovttasbargu riikkarájáid rastá lea okta deháleamos doaimmain álbmogis- álbmogii ovttasbarggus. Ollu kultuvrralaš ilbmanemiin nu go musihkka, teáhter, filbma ja museaid gaskkusteapmi historjjás, lea máilmmiviidosaš mearkkašupmi ja lea mielde hukseme oktavuoda riikkarájáid rastá.

Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtas lea juo dákkár rolla, ja dán rollii sáhtá addot eanet ovdánanvejolašvuohta dihto ángiruššamiid bokte ovttasbarggus sihke Sámedikkiin, Norgga nationála ja stáhtalaš eiseválddiid váikkuhangaskaomiiguin.

Sámedikkis lea rolla leat ovttasbargoguoibmi kulturásahusaiguin, nu ahte eambbogat sáhttet oažžut ávkki ortnegiin mat movttiidahttet eanet ovttasbargui. Dás bohtet vejolašvuođat ođđaháhkamii leat buorebut go deaivvadit eará kultuvrraiguin ja ođđa konstellašuvnnaid bokte ovttasbargoguimmiiguin.

Earenoamážit deaivvademiin eará álgoálbmotásahusaiguin ja -doaimmaiguin oažžu innovašuvdna buriid stuorruneavttuid. Movttiidahttit riikkaidgaskasaš álgoálbmotovttasbarguide leat doaibmabijut maid Sámediggi áigu vuoruhit. Ollu nationála ja riikkaidgaskasaš ovdánahttinprográmmain váilu sámi dimenšuvdna, ja sámi ásausat báhcet dasto manábeallai. Dehálaš bargun šaddá dasto čielggasindahkat dán gulahallančoahkkimiin ja ovttasbargošiehtadusaid bargguid bokte.

Okta hástalusain sámi kulturásahusain lea go gelbbolašvuohta váilu ja bargonávccat čađahit stuorit ovttasbargoprošeavttaid. Danin fertejit biddjot johtui doaibmabijut vai ásausat nákkejit searvat prošeavttaide, juogo iežaset gelbbolašvuođaloktema bokte dahje máhttovuodu huksema bokte i sáhtá veahkehit ásausaidda ovttasbargoprošeavttaid plánemiin, čađahemiin ja čuovvolemiin.

Kultureallimii sáhtá dat mearkkašit ahte sii olahit stuorit ja ođđa geahččanjoavkkuid, ja ožžot eanet beroštumi sámi kultuvrra birra. Sámediggi háliida ovttasbarggus suohkaniiguin láchit dili sámi deaivvadanbáikkiid háhkamii gávpogiin. Sámediggi áigu vuoruhit álggahit ja čađahit dán eanet suohkaniin.

Mihtut ja strategiiijat

Váldomihttomearri: Eanet sámi kulturásahusat leat oidnosis nationálalaččat ja riikkaidgaskasaččat

Oassemihttomearri 1: Sámi kulturásahusat leat oidnosis sihke regionála ja ndásis

Strategiiijat:

Divodit ovttasbargošiehtadusaid suohkaniiguin ja fylkkasuohkaniiguin

- Dovdát kultursurggiid maid sáhtá váldit mielde šiehtadusaide
- Ovttasbargat dihto kulturprošeavttaiguin

Bidjat johtui pilohtaprošeavttaid main lea jahkásaš “sámi kulturoaivegávpot”

- Doarjut doaimmaid mat leat oaivilduvvon sámi kulturoaivegávpogiidda
- movttiidahttit suohkaniid, gávpogiid ja báikkiid šaddat sámi kulturoaivegávpogin.

Nannet gelbbolašvuođa ja bargonávccaid sámi kulturásahusain vai nákkejit čađahit ovttasbargoprošeavttaid nationála dásis

- Prošeaktaruhtadeapmi
- Ovttasbargu kultur- ja oahpahasásahusaidda rájaid rastá.

Váikkuhit eanet ovttasbargui eará ásausaiguin čájehit ja gaskkustit dáidaga ja kultuvrra.

- Rájáid nanosmahttit gaskal dábálaš doaimma ja ohcanvuđot ortnegiin.
- Fágarašttildeaddji proševttat

Oasseihttomearri 2: Lassi interregionála/riikkaidgaskasaš ovttasbargu

Strategiijat:

Aktiivvalaččat bargat oažžut eanet ovttasbargo- ja ovttasdoaibmanarenaid

- Álggahit interregionála ja riikkaidgaskasaš fágalaš daidda- ja kulturarenaid
- Váikkuhit kulturásahusfierpmádagaid álggaheapmái

Váikkuhit čađahit nationála ja riikkaidgaskasaš ovttasbargoproševttaid

- Leat láidesteadđi hukset gelbbolašvuođa sámi kulturásahusaid ja olgguldas ovttasbargoguimmiid siskkáldas čađaheapmái
- Ráhkadit doaibmaplána nannen dihte riikkaidgaskasaš ipmárdusa kulturásahusaid barggus

Váikkuhit fágalaš huksemii oaidnin dihte eará relevánta álgoálbmogiid ásahusovdáneami mii guoská fierpmádathuksemii ja gealbolonohallamii

- Čuovvolit guoskevaš doaimmaid ja proševttaid

Oasseihttomearri 3: Lassi ođđahutkantákta sámi kulturásahusaide

Strategiijat:

Váikkuhit ahte eanet sámi kulturásahusain leat doarvái fágalaš ja hálddahušlaš resursat.

- gelbbolašvuođa nannet jođihangottis, ekonomiijas, kvalitehtavuogádagas ja prošektastivrenvugiin.
- Láhčit dili lasi fágalaš gealbolasiheapmái.

Álggahit gealbolasihandoaimmaid riikkaidgaskasaš proševttaid oassálastimis ja čađaheamis

- Váikkuhit gealbolasiheapmái gaskal sámi ja eará álgoálbmotásahusaid ja – joavkkuid.

Láhčit dili fierpmádathuksemii ovttas eará relevánta álgoálbmotásahusaiguin

7.5 Sihkarastit sámi kulturásahusaid dárbbuid oažžut dohkálaš lanjaid ja visttiid

Muhtin ásahuvvon sámi kulturásahusat eaiggádit visttiid main sii doibmet. Mánngga visttis lea dárbu buoridit lanjaid nu ahte sis leat dohkálaš lanjat dálá fágalaš gáibádusaid mielde

dan doaimma ektui mii sis lea. Hástalus lea gávdnat ruhtadeami dákkár buoridemiide. Muhtin visttit leat maid bear unnit ja dakkár dilis ahte lea áibbas dárbbaslaš stuoridit dahje juo hukset áibbas ođđa visttiid. Eará kulturásahusat láigohit lanjaid iežaset doibmii. Muhtumiin lea dál nu stuora doaimma ahte gáibiduvvojit stuorit ja eanet dohkálaš lanjat.

Okta hástalusain mat kulturásahusain leat dál, lea ahte visttit eai leat dakkár dásis mat devdet fágalaš gáibádusaid, dahje mat leat dakkárat go gáibiduvvo nu ahte leat geasuheaddji deaivvadanbáikin, bargobáikin ja čájáhussan sámi kultuvrii. Strategiijaid ja ruhtadanvuodu hábmen divodit dálá visttiid, ja modeallaid hábmen movt ruhtadit ođđa sámi kulturvisttiid, nu go Stáhta viessoláigoruhtadanortnet, lea okta stuorimus hástalusain mat mis dál leat. Maiddái láigguid ruhtadeapmái lanjain ja visttiin doaibmadoarjaga bokte Sámedikkis sáhttet leat hástalusain Sámediggái.

Muhtin ásahusat leat vásihan ahte ožžot gáibádusaid priváhta láigoheddjiin go sii gáibidit ahte ásahus dahje Sámediggi fertejit dáhkidit go dahket guhkitáiggi láigošiehtadusaid. Dákkár guhkitáiggi dáhkideamit sáhttet leat váddásat go njuolggodoarjaga sturrodas ásahusaide juolluduvvo dušše jahkái hávális Sámedikki bušeahtamearrádusa bokte. Dákkár láigošiehtadusat fertejit oažžut earenoamáš árvoštallama.

Lea dehálaš ahte sámi kulturásahusain leat ollu galledeaddjit ja geavahuvvojit báikkálaš olbmui. Buorre čalmmustahttin ásahusain galbema bokte geaidnoguorain ja visttiin, sáhttá mielddisbuktit buoret heiveheami gehččiide ja geavaheddjiide.

Ollu kulturásahusaid visttiid hoiden lea ollu bázahallan Norggas, ovdamearkka dihte iešguđet lágan museavisttit, danin go ásahusat iešguđet lágan sivaide geažil eai leat vuoruhan rádjat ruđa dákkár doaimmaide. Dát guoská maid sámi visttiide. Boahpteáiggis bohtet leat olggosgolut dáidda.

Eará čuolbma – earenoamážit smávva sámi kulturásahusain mat eaiggádit visttiid muhto main eai soaitte leat fásta bargit, sáhttá leat ahte divodeamit ja hoiden visttiin dagaha doaimma ovdii. Ovdamearkka dihte jus eanaš oassi doaibmadoarjagis ja olmmošlaš návccain manná dása.

Nappo lea ge jearaldat das ahte berre go visttiid/opmodagaid divodeapmi ja ođasmahttin gullat kulturásahusa doaibmamušaide, dahje galgá go váldodeaddu biddjojuvvot doaimmaide ja sisdollui. Sáhttá dárbbasuvvot čielgasat earru dáid bargamušaid gaskkas.

Stáhta ortnega bokte *ođđa* kulturviesuid viessoláigoruhtadeami várás, de lea Sámedikkis ovddasvástádus jahkásaš doaibmadoarjagiin ja dan dáhkideamis, ja kulturásahus galgá ieš máksit viessoláiggu. Statsbygg gii oamasta vistti, fuolaha viessohoaiddárbbálvalusaid ja bajásdoallá visttiid. Dát lea áigumuš plánejuvvon ođdavistti várás.

Prošeakta Bååstede – sámi kulturárbbi máhcaheapmi – lea čalmmustahttin hástalusaid dohkálaš čájáhussan ja magasiinnaid oktavuodas sámi museain. Prošeakta lea meroštallan 20 miljon ruvnnu uhcimus dárbbun magasiinnaid divodemiide ja huksemii daidda dávviriidda mat galget máhcahuvvot sámi servodahkii. Dán dárbbu sáhttá muhtumassii gokčat dainna lágiin ahte ođđa visti huksejuvvo Saemien Sijte várás.

Lea maid oahpis ahte eai mángga eará ge kulturásahusas leat sávahahtti/dohkálaš lanjat ja infrastruktuvra dasa ahte vuostáiváldit čájáhussaid ja lánveovdanbuktimiid ja lánčit daid čađaheapmái.

Sámediggi lea guhká bargan muhtun huksenprošeavttaid čađahemiin, ja mii geahččalit

doalahit buori gulahallama guoskevaš ásahusaiguin huksenproseassaid áiggi. Huksenproseassat galget gokčat dárbbu dohkálaš areálaide, heivvolašvuhtii, gáibádusaid bargobirrasii ja oppalaš hábmemii, energijabeaktivuodá ja birasgáibádusaid, ja nu viidáseappot. Dasa lassin berre visttiin leat dihto arkitektonalaš kvalitehta, vaikke vel ii dárbbas ge.

Beaivváš Sámi Našunálteáhter

Sámediggi ovttas Beaivváš Sámi Našunálteáhteriin bargaba oazžut ođđa teáhtervistti. Sámediggi lea bivdán Statsbygg plánet dan ođđa vistti. Latnja- ja doaibmaprogramma programmerenbargu lea válbmejuvvon. Meroštuvvon golut leat 130 – 200 miljovna ruvno. Sámediggi mearridii dievasčoahkkinášsis SD 08/14 ahte ovdaprošeakta čađahuvvo 2011:i huksenprogramma vuodul. Áššejohtu viidásit prošeavttain čuovvu viessoláigoruhtadanortnega čađahanvuogi mielde. Otnáš dilálašvuohtha lea čilgetkeahtes, ja mii vuordit Kulturdepartemeantta mearrádusa prošeavtta álggaheami birra.

Saemien Sijte:

2015:s lea Kulturdepartemeantta addán Statsbyggii plánet doaimma ja prošekteret ođđa vistti Saemien Sijtii mas lea bajit goluidrámma 140 milj. ru. Ođđajagemánus 2016:s lea Statsbygg bures bohtán johtui dainna prošeaktabargguin. Dakko bokte maid árvoštallat eará heivvolaš viessosajiid. Prošekteren ja bietnaplánen dáhpáhuvvá eanas oasis 2016:s.

Nuortalaš musea:

Deanu- ja Várjjat museasiida ja Statsbygg leaba ođđajagemánus 2016:s Nuortalaš musea válbmenbarggu muttu loahpageahčen. Huksenproseassa lea leamaš gáibideaddji mángga huksenteknikkalaš hástalusaguin. Guhkit áiggi lei vistti sisáimmureguleren okta dain stuora hástalusain, danin go kulturhistorjjálaš áđaid čájáhus gáibida stádis sisáimmu. Čoavddus dasa lei ahte geavahuvvo sisáibmoregulerejuvvon láseskábet vuosttaš jahkebeale 2016:s. ležas čájáhusain bargojuvvo dál bures, ja rahpan lea vuordimis 2016:i áigodagas.

Várdobáiki:

Ođđasit organiseren lea loahpahuvvon ja dál lea Várdobáiki sámi guovddáš oasussearvi, mii lea eaktun leamaš álggahit prošeaktabargguin. Sámediggi lea addán 500 000 ru. merkejuvvon ruđain 2016 bušehtas álggahit vistti prošekterema.

Sámi dáiddamusea:

Sámediggi ángiruššá áin duohtandahkat Sámi dáiddamusea prošeavtta viessoláigoortnega bokte, 2011 huksenprogramma vuodul maid Statsbygg lea dahkan.

Min ovttasbargu Statsbyggain lea vuodđuduvvon dan nala ahte geavahuvvo viessoláigoruhtadeapmi ođđa sámi kulturvisttiin. Dát mielddisbuktá ahte Sámediggi manjil dohkkeheami departemeanttas, sáhtá addit barggu Statsbyggii, dahje eará láigoheaddjái, hábmet huksenprogramma mii sáhtá duohtandahkkot Statsbyggga prošeaktamodealla mielde ja viessoláigoortnega mielde. Dát mielddisbuktá ahte golut máksojuvvojit boahpteáiggi viessoláigoortnega badjel.

Stáhta huksenfitnodaga prošeaktamálla ja viessoláigoortnet váldá ollu áiggi. Dat lea sorjavaš das ahte Kulturdepartemeanta dohkkeha johtui bidjama buot osiin ođđa

vistehukseamis. Dán ii sáhte Sámediggi beare muddui stivret.

Sámi servodat lea ain ásahushuksendásis. Jus galgá sáhttit čoavdit hástalusaid sámi kulturásahusaid dárbbuin divodemiide, hoidemii, stuorideapmái ja ođđahuksearii, de lea vealtameahtun ahte maiddái Ráđđehus ja Stuoradiggi čuovvolit iežaset ovddasvástádusa.

Guhkitáiggi perspektiivvas sáhtá šaddat áigejuovdilin Sámediggái árvoštallat molssaevttolaš váikkuhangaskaomiid ja čovdosiid dasa mii lea eanemus gánnáhahti nu ahte sáhttit viiddidit iežamet doaibmanvejolašvuoda dán suorggis. Okta molssaevttuin sáhtá leat hábmet geatnegahti huksenprográmma ovttasbarggus Ráđđehusain. Eará molssaevttuin sáhtá leat ahte guorahallat lagabui vejolašvuodaid vuodđudit sierra huksenfitnodaga.

Mihtut ja strategiiat

Váldomihttomearri: Sámi kulturásahusat main leat dohkálaš lanjat ja visttit

Oassemihttomearri ja strategiiat

1. Guhkitáiggi plánat ođđa visttiide/ lanjaide sámi kulturásahusaide
 - a. Duohta geahčadeami ođđa visttiid/ lanjaid dárbbuin
 - b. Lagas gulahallan guovddáš eiseválddiiguin vejolašvuoda birra duohtandahkat ođđa visttiid
2. Einnostahti ruhtadančovdosat visttiid divodeapmái dahje ođđahuksearii
 - a. Čielggadit molssaevttolaš ruhtadan- ja organiserenmodeallaid ođđa visttiid huksema oktavuodas
 - b. Ovttas Kulturdepartemeanttain ja Statsbyggain árvoštallat buoridit viessoláigoruhtadanortnega

3. Kulturásahusat dohkálaš čájáhus- ja lávdevejolašvuodaiguin ja geasuheaddji deaivvadanbáikkiguin.

- a. Bargat dan nala ahte kulturásahusain leat heivvolaš readdut láchit vejolašvuoda čájáhusaide ja lávdečájálmásaid čađaheapmái.
- b. Bargat dan ala ahte ovddiduvvojit sámi deaivvadanbáikkid gávppogiin main leat heivvolaš lanjat, ja dakkár guovlluin gos sámi leahkin ja identitehta ealáskahttojuvvo.

8. Loahpaheapmi

Sámediggi juolluda buori oasi ruđain sámi kulturásahusaide. Dát leat ásahusat mat eanaš áiggi leat ásahuvvon báikkálaš sámi ángiruššama bokte. Dat leat iešguđet sturrodagas, doaibmamis ja agis, muhto oktasaš sis lea ahte leat ain stuora hástalusat sámi servodahkii čoavdit ovdal go ásahusat sáhttet doaimmahit iežaset servodatdoaimma buoremussan sámi álbmogii. Sámedikki mielas lea buorre oaidnit ahte lea stuora ángirvuolta sámi servodagas, juoga mii lea áibbas dárbbaslaš jus sámi ásahusat galget sáhttit ovdánit.

Mii leat dán dieđáhusas ovdanbuktán ja digaštallan váldohástalusaid mat sámi kulturásahusain leat. Dán vuodul leat hábmejuvvon ángiruššansuorggit, mihttomearit ja strategiiat Sámedikki politihkkii dán áššesuorggis.

9. Ekonomalaš ja hálddahaslaš váikkusat

Dieđáhus čuovvoluvvo jahkásaš bušehtaid bokte mas doaibmabijut iešguđege mihttomeriid vuolde árvvoštallojuvvojit ja vuoruhuvvojit, maidái ekonomalaš ja hálddahaslaš návccaid dárbu. Sámediggi áigu čuovvolit doaibmaplánaiguin daid iešguđetlágan ásahasaid dieđáhusa čuovvolemiin. Dieđáhusas lea guhkesáiggi perspektiiva, ja lea lunddolaš ođđasis geahčadit dieđáhusa golmma njealji jagi geahčen, árvvoštallan dihte lea go Sámediggi olahan daid mihttomeriid mat leat biddjojuvvon dieđáhusas.

Girjjálašvuohta/Gáldut

- Sámediggeráđi čilgehus sámi kulturásahasaid birra (2014)
- Sámediggedieđáhus sámi dáidaga ja kultuvrra birra (2013)
- Sámediggeráđi čilgehusa sámi museaid birra (2013)
- Sámediggeráđi čilgehusa kulturमितosuođjaleami birra (2013)
- Sámediggeráđi dieđáhus sámi ásahasovddideami birra (2008)
- Ealáhusovddideapmi sámi servodagas – barggolašvuođa ja árvoháhkama birra davvin. Norut (2014)
- Norgga kulturindeaksa 2012. Bohtosat sámi guovllus. Telemarksforskning (2012)
- Norgga kulturráđi čielggadus “Arena, kunst og sted” (2015).
- NOU 2013: Kulturčielggadus 2014.
- Norgga Kulturviessu Fierpmádat/Nettverk (NKN), interneahhtasiidu.
- Bååstede – sámi kulturárbbi máhcaheapmi. Norgga Álbmotmusea, Sámediggi ja Kulturhistorjjálaš musea. (2012)
- Gieldaodastus ja sámi beroštumit (2015). Sámediggi.

